

**ZAKON  
O UPRAVLJANJU I POSTUPANJU SA NUSPROIZVODIMA ŽIVOTINJSKOG PORIJEKLA**

**I. OSNOVNE ODREDBE**

**Predmet**

**Član 1**

Ovim zakonom propisuju se pravila za upravljanje nusproizvodima životinjskog porijekla i dobijene proizvode, u pogledu javnog zdravlja i zdravlja životinja, kako bi se spriječili i smanjili rizici za javno zdravlje i zdravlje životinja povezani sa tim proizvodima radi zaštite bezbjednosti lanca hrane i lanca hrane za životinje, postupanje sa nusproizvodima životinjskog porijekla i dobijenim proizvodima, kategorizacija nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda, obaveze subjekta po pitanju kategorizacije, obilježavanja, praćenja, sakupljanja, transporta, obrade, prerade, transformacije, skladištenja, stavljanja u promet, distribucije, plasiranja na tržište, odlaganja, upotrebe i neškodljivog odlaganja, uvoza i izvoza nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda i druga pitanja od značaja za upravljanje i postupanje sa nusproizvodima životinjskog porijekla.

**Primjena**

**Član 2**

(1) Ovaj zakon primenjuje se na:

- 1) nusproizvode životinjskog porijekla i dobijene proizvode koji nijesu namijenjeni ishrani ljudi, u skladu sa posebnim propisima;
- 2) sljedeće proizvode koji su, prema odluci subjekta koja se ne smije izmjeniti, namijenjeni za različite svrhe, osim za ishranu ljudi i to:
  - a) proizvodi životinjskog porijekla, koji mogu biti namijenjeni za ishranu ljudi u skladu sa propisima kojim se uređuje područje bezbjednosti hrane;
  - b) sirovine za proizvodnju proizvoda životinjskog porijekla.

(2) Ovaj zakon se ne primenjuje na sljedeće nusproizvode životinjskog porijekla:

- 1) čitava tijela ili djelove tijela divljih životinja, osim divljači, kod kojih ne postoji sumnja ili koje nijesu zaražene bolešću koja se može prenijeti na ljude ili životinje, osim vodenih životinja ulovljenih u komercijalne svrhe;
- 2) čitava tijela ili djelove tijela divljači, koji nijesu sakupljeni, poslije odstrjela, u skladu sa dobrom lovačkom praksom, ne dovodeći u pitanje propise kojim je regulisana bezbjednost hrane;
- 3) nusproizvode životinjskog porijekla od divljači i mesa divljači, kojim korisnik lovišta u malim količinama, u skladu sa posebnim propisom kojim se uređuju male količine hrane životinjskog porijekla, snabdeva krajnje kupce ili lokalni maloprodajni objekat, koji tim mesom, direktno snabdjeva krajnje potrošače;
- 4) jajne ćelije, embrione i sjeme, koji su namenjeni za priplod;
- 5) sirovo mleko, kolostrum i proizvodi od kolostruma, koji su dobijeni, čuvaju se, uklanjaju ili upotrebljavaju na gazdinstvu porijekla;
- 6) ljuštore od rakova sa kojih je uklonjeno meko tkivo i meso;
- 7) ugostiteljski otpad, osim ako:
  - a) je porijeklom iz prevoznih sredstava u međunarodnom prometu;
  - b) je namijenjen za ishranu životinja;
  - c) je namijenjen za preradu primjenom sterilizacije pod pritiskom ili za preradu nusproizvoda životinjskog porijekla, osim sterilizacije pod pritiskom, a naročito u pogledu parametara koji se primjenjuju za

predmetne metode obrade, konkretno vrijeme, temperaturu, pritisak i veličinu čestica ili za pretvaranje u biogas ili za kompostiranje;

8) materijal iz ribolovnih plovnih objekata, koji su u skladu sa propisima o bezbjednosti hrane, koji nastaje tokom ribolova i odlaže se u more, osim materijala nastalog vađenjem utrobe riba koje pokazuju znake bolesti koje se mogu prenijeti na ljude, uključujući parazite;

9) sirovu hranu za kućne ljubimce koja potiče iz maloprodajnih objekata, gde se rasjecanje i skladištenje mesa obavlja isključivo u svrhu snabdevanja potrošača direktno, na licu mesta;

10) sirovu hranu za kućne ljubimce, koja potiče od životinja, koje su zaklane na gazdinstvu porijekla za potrebe sopstvenog gazdinstva;

11) izmet i urin, osim stajnjaka i nemineralizovanog guana.

## Značenje izraza

### Član 3

Izrazi upotrijebljeni u ovom zakonu imaju sljedeća značenja:

1) **nusproizvodi životinjskog porijekla** su cijela tijela ili djelovi životinja, proizvodi životinjskog porijekla ili drugi proizvodi dobijeni od životinja koji nijesu namijenjeni ishrani ljudi, uključujući jajne ćelije, embrione i sjeme;

2) **dobijeni proizvodi** su proizvodi dobijeni postupkom obrade, odnosno prerade nusproizvoda životinjskog porijekla;

3) **proizvodi životinjskog porijekla** su:

a) hrana životinjskog porijekla, uključujući med i krv;

b) žive školjke, živi bodljokošci, živi plaštaši i živi morski puževi namijenjeni za ishranu ljudi;

c) druge žive životinje namijenjene za ishranu ljudi, koje se dostavljaju krajnjem potrošaču;

4) **trup** je tijelo životinje nakon klanja i obrade;

5) **životinja** je životinja kičmenjak ili beskičmenjak;

6) **životinja za proizvodnju** je:

a) životinja koju čovjek drži, tovi ili uzgaja i koristi za proizvodnju hrane, vune, krzna, perja, kože ili drugih proizvoda koji se dobijaju od životinja;

b) kopitari (Equidae).

7) **divlja životinja** je bilo koja životinja, koju čovjek ne drži ili ne uzgaja;

8) **kućni ljubimci** su životinje koje ljudi drže i njeguju i nijesu namijenjeni za ishranu ili uzgoj;

9) **vodene životinje** su:

a) ribe koje pripadaju nadklasi Agnatha i klasi Chondrichthyes, Osteichthyes, Sarcopterygii i Actinopterygii;

b) glavonošci koji spadaju u rod Mollusca;

c) rakovi koji pripadaju u podrodu Crustacea;

10) **nadležni organ** u oblasti nusproizvoda životinjskog porijekla je Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove;

11) **subjekat** je fizičko ili pravno lice koje rukuje nusproizvodima životinjskog porijekla ili dobijenim proizvodima, uključujući prevoznike, trgovce i korisnike;

12) **korisnik** je fizičko ili pravno lice koje koristi nusproizvode životinjskog porijekla i dobijene proizvode za posebne namjene u ishrani životinja, istraživanje ili druge posebne namjene;

13) **objekat** je svako mesto gde se obavlja djelatnost koja obuhvata rukovanje nusproizvodima životinjskog porijekla ili dobijenim proizvodima, osim ribolovnog plovnog objekta (brod);

14) **stavljanje u promet** je prodaja nusproizvoda životinjskog porijekla ili dobijenih proizvoda trećem licu ili bilo koji oblik snabdevanja uz naknadu ili bez naknade takvom trećem licu ili skladištenje u svrhu snabdevanja tog trećeg lica;

15) **provoz** je promet nusproizvoda životinjskog porijekla ili dobijenih proizvoda između drugih zemalja koje se odvija preko teritorije Crne Gore i pod njenim carinskim nadzorom;

- 16) **izvoz** je promet nusproizvoda životinjskog porijekla ili dobijenih proizvoda iz Crne Gore u drugu zemlju;
- 17) **transmisivne spongiformne encefalopatije** (u daljem tekstu: TSE) su sve prenosive spongiformne bolesti, osim onih koje se javljaju kod ljudi;
- 18) **specifični rizični materijal** (u daljem tekstu: SRM) su tkiva koja su određena posebnim propisom kojim se uređuju TSE, i koja predstavljaju rizik za zdravlje životinja i ljudi na koja se primjenjuju mjere osim proizvoda koji sadrže ili potiču od tih tkiva;
- 19) **sterilizacija pod pritiskom** je prerada nusproizvoda životinjskog porijekla nakon smanjenja čestica na veličinu od najviše 50 mm, pri temperaturi u središtu većoj od 133°C tokom najmanje 20 minuta bez prekida i pri apsolutnim pritiskom od najmanje 3 bara;
- 20) **stajnjak** je izmet i/ili mokraća životinja za proizvodnju, sa ili bez prostirke, osim ribe iz uzgoja;
- 21) **odobrena deponija** je deponija, za koju je izdata dozvola, u skladu sa propisima zaštite životne sredine;
- 22) **organska đubriva i oplemenjivači zemljišta** su materijali životinjskog porijekla koji se koriste pojedinačno ili zajedno i dodaju u cilju održavanja ili poboljšanja ishrane biljaka, i fizičkih, hemijskih i bioloških osobina zemljišta, a mogu da sadrže stajnjak, nemineralizovani guano, sadržaj digestivnog trakta, kompost i ostatke probave;
- 23) **udaljeno područje** je područje u kome je populacija životinja mala a objekti za preradu ili uništavanje su tako udaljeni da bi sakupljanje i prevoz nusproizvoda životinjskog porijekla bili neprihvatljivi u poređenju sa odlaganjem na licu mjesta;
- 24) **hrana** je svaka supstanca ili proizvod, prerađen, djelimično prerađen ili neprerađen koji je namijenjen za ishranu ljudi ili se može očekivati da će se koristiti za ishranu ljudi;
- 25) **hrana za životinje** je svaka supstanca ili proizvod, uključujući i dodatke hrani za životinje, aditive, bilo da je prerađena, djelimično prerađena ili neprerađena, a namijenjena je za peroralnu ishranu životinja;
- 26) **mulj iz centrifuge ili separatora** je materijal sakupljen kao nusproizvod nakon prečišćavanja sirovog mlijeka i odvajanja obranog mlijeka i pavlake od sirovog mlijeka;
- 27) **otpad** je svaka materija ili predmet koji je imalac odbacio, namjerava da odbaci ili je dužan da odbaci.

## **II. NADLEŽNI ORGANI**

### **Nadležni organi**

#### **Član 4**

- (1) Poslove državne uprave u oblasti nusproizvoda životinjskog porijekla vrše:
- organ državne uprave nadležan za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu (u daljem tekstu: Ministarstvo); i
  - organ nadležan za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove (u daljnjem tekstu: Uprava).
- (2) Nadležni organ za sprovođenje ograničenja upotrebe iz člana 14 stav 1 tačka 3 ovog zakona je poljoprivredna inspekcija.
- (3) Nadležni organ za izdavanje dozvola za objekte za spaljivanje i suspaljivanje iz oblasti zaštite životne sredine je Agencija za zaštitu životne sredine koja je u sastavu Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera.
- (4) Nacionalni Plan za upravljanje nusproizvodima životinjskog porijekla koji nisu namijenjeni za ljudsku ishranu propisuje Vlada Crne Gore (u daljem tekstu: Vlada).

## **III. NUSPROIZVODI ŽIVOTINJSKOG PORIJEKLA KAO OTPAD NA CIJELOM PODRUČJU CRNE GORE I OBAVEZE JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE**

### **Nusproizvodi životinjskog porijekla kao otpad na cijelom području Crne Gore**

#### **Član 5**

- (1) Djelatnosti sakupljanja, prerade i odlaganja nusproizvoda životinjskog porijekla kao otpada na cijelom području Crne Gore su od javnog interesa.

(2) Vlada Crne Gore za obavljanje djelatnosti iz stava 1 ovog člana može osnovati javno preduzeće odnosno preradu nusproizvoda životinjskog porijekla primjenom standardnih metoda prerade vrše objekti u državnom vlasništvu.

(3) Preradu nusproizvoda životinjskog porijekla primjenom standardnih metoda prerade može da vrši i pravno ili fizičko lice kome Vlada povjeri ove poslove odnosno dodijeli koncesiju ako ispunjava uslove u skladu sa ovim zakonom.

(4) Uslove za poslove prerade nusproizvoda životinjskog porijekla primjenom standardnih metoda prerade odnosno dodjelu koncesije iz stava 3 ovog člana bliže propisuje Ministarstvo.

### **Obaveze jedinica lokalne samouprave**

#### **Član 6**

(1) Jedinica lokalne samouprave obezbjeđuje sakupljanje životinjskih leševa sa javnih površina radi prerade i uništavanja organizovanjem higijeničarske službe.

(2) Ako jedinica lokalne samouprave nije obezbijedila sakupljanje životinjskih leševa sa javnih površina iz stava 1 ovog člana, Vlada može za vršenje tih poslova da odredi pravno lice koje ispunjava uslove propisane zakonom.

(3) Jedinica lokalne samouprave dužna je da pravnom licu iz stava 2 ovog člana plaća naknadu za sakupljanje, prevoz, preradu i uništavanje leševa životinja i nusproizvoda životinjskog porijekla.

(4) Ako na području jedinice lokalne samouprave nije obezbijeđeno sakupljanje, prevoz, prerada ili odlaganje nusproizvoda životinjskog porijekla, jedinica lokalne samouprave je dužna da obezbijedi vršenje tih poslova na drugi način, odnosno leševi životinja i nusproizvodi životinjskog porijekla mogu se odlagati zakopavanjem ili spaljivanjem na stočnom groblju ili jami grobnici koja ispunjava propisane uslove.

(5) Više jedinica lokalne samouprave može sporazumno obezbijediti vršenje poslova iz stava 4 ovog člana, u skladu sa svojim potrebama.

(6) Uslove za stočna groblja i jame grobnice za zakopavanje i spaljivanje nusproizvoda životinjskog porijekla propisuje Ministarstvo.

## **IV. OPŠTA NAČELA**

### **Početna tačka**

#### **Član 7**

(1) Subjekti su dužni da odmah po nastanku nusproizvoda životinjskog porijekla ili dobijenih proizvoda obilježe iste i sa njima postupaju u skladu sa ovim zakonom (početna tačka).

(2) Subjekti su dužni da obezbijede da nusproizvodi životinjskog porijekla prilikom sakupljanja, prevoza, rukovanja, obrade, transformacije, prerade, skladištenja, stavljanja u promet, distribucije, upotrebe i odlaganja treba da ispunjavaju zahtjeve utvrđene ovim zakonom.

### **Krajnja tačka**

#### **Član 8**

(1) Na određene dobijene proizvode na koje se primenjuju drugi propisi koji su dostigli krajnju tačku proizvodnog lanca (krajnja tačka), i više ne predstavljaju rizik za javno zdravlje i zdravlje životinja, ovaj se zakon ne primenjuje, odnosno mogu da budu stavljeni u promet bez ograničenja i nijesu više predmet službenih kontrola u pogledu ispunjenosti uslova iz ovog zakona.

(2) Dobijene proizvode koji su dostigli krajnju tačku proizvodnog lanca propisuje Ministarstvo.

### **Ograničenja u pogledu zdravlja životinja**

#### **Član 9**

(1) Nusproizvodi životinjskog porijekla i dobijeni proizvodi prijemčivih vrsta životinja ne smiju da budu otpremljeni sa gazdinstva, iz objekata, ili područja na koja se primenjuju ograničenja u skladu sa veterinarskim propisima.

(2) Izuzetno od stava 1 ovog člana, nusproizvodi životinjskog porijekla i dobijeni proizvodi prijemčivih vrsta životinja mogu da budu otpremljeni sa gazdinstva, iz objekata, ili područja na koja se primenjuju ograničenja u skladu sa veterinarskim propisima pod uslovima sa ciljem spriječavanja širenje bolesti koje se mogu prenijeti na ljude ili životinje.

(3) Mjere kojima se spriječava širenje bolesti koje se mogu prenijeti na ljude ili životinje, odnosno uslove pod kojima nusproizvodi životinjskog porijekla i dobijeni proizvodi prijemčivih vrsta životinja mogu da budu otpremljeni sa gazdinstva, iz objekata, ili područja na kojima se primenjuju ograničenja, utvrđuju se propisom Ministarstva.

(4) Odredbe st. 1 i 2 ovog člana ne primenjuju se ako se nusproizvodi životinjskog porijekla i dobijeni proizvodi otpremaju u uslovima čiji je cilj sprečavanje širenja bolesti koje se mogu prenijeti na ljude ili životinje.

## **V. KATEGORIZACIJA NUSPROIZVODA I DOBIJENIH PROIZVODA**

### **Kategorizacija**

#### **Član 10**

(1) Nusproizvodi životinjskog porijekla svrstavaju se u posebne kategorije, u zavisnosti od nivoa rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja povezanih sa tim nusproizvodima životinjskog porijekla.

(2) Posebne kategorije iz stava 1 ovog člana su Kategorija 1, Kategorija 2 i Kategorija 3.

(3) Na dobijene proizvode primenjuju se pravila koja se primenjuju na određenu kategoriju nusproizvoda životinjskog porijekla iz stava 2 ovog člana od kojih su ti proizvodi dobijeni, osim ako ovim zakonom to nije drugačije određeno.

### **Materijal Kategorije 1**

#### **Član 11**

Materijal Kategorije 1 obuhvata sljedeće nusproizvode životinjskog porijekla:

1) čitava tijela ili sve djelove tijela, uključujući kožu:

a) životinja za koje postoji sumnja ili službena potvrda da su zaražene uzročnikom TSE u skladu sa posebnim propisom kojim se uređuju TSE;

b) životinja koje su usmrćene u okviru mjera iskorjenjivanja TSE;

c) životinja koje nijesu životinje iz uzgoja i nijesu divlje životinje, uključujući kućne ljubimce, životinje iz zoološkog vrta i cirkuske životinje;

d) životinja koje se koriste u proceduri ili procedurama kako je definisano posebnim propisom kojim se uređuje zaštita dobrobiti životinja koje se koriste za naučne svrhe, u slučaju kada Uprava odluči da takve životinje ili djelovi tijela tih životinja mogu predstavljati visok zdravstveni rizik za ljude ili druge životinje, kao rezultat te procedure ili tih procedura;

e) divljih životinja, kada postoji sumnja ili službena potvrda da su zaražene bolestima koje mogu da se prenose na ljude ili životinje;

2) sljedeći materijal:

a) specifični rizični materijal;

b) čitava tijela ili djelove uginulih životinja, koji u vrijeme uklanjanja, sadrže specifični rizični materijal;

3) nusproizvodi životinjskog porijekla dobijeni od životinja, koje su podvrgnute nedozvoljenom liječenju;

- 4) nusproizvodi životinjskog porijekla koji sadrže rezidue iz drugih supstanci i kontaminenata životne sredine u skladu sa posebnim propisom kojim se uređuje sistematsko praćenje rezidua, ako te rezidue prelaze dozvoljene granice;
- 5) nusproizvodi životinjskog porijekla, sakupljeni tokom prečišćavanja otpadnih voda, u skladu sa ovim zakonom:
  - a) iz objekata koji prerađuju materijal Kategorije 1;
  - b) iz drugih objekata u kojima se specifični rizični materijal izdvaja radi uklanjanja;
- 6) ugostiteljski otpad iz prevoznih sredstava u međunarodnom prometu;
- 7) mješavine materijala Kategorije 1 sa materijalom Kategorije 2 ili Kategorije 3 ili sa obje kategorije.

## **Materijal Kategorije 2**

### **Član 12**

Materijal Kategorije 2 obuhvata sljedeće nusproizvode životinjskog porijekla:

- 1) stajnjak, nemineralizovani guano i sadržaj digestivnog trakta;
- 2) nusproizvode životinjskog porijekla, sakupljene tokom prečišćavanja otpadnih voda, u skladu sa ovim zakonom:
  - a) iz objekata koji prerađuju materijal Kategorije 2;
  - b) iz objekata za klanje, osim objekata za klanje iz člana 11 stav 5 tačka 2 ovog zakona;
- 3) nusproizvode životinjskog porijekla, koji sadrže rezidue dozvoljenih supstanci ili kontaminenata, koji prelaze dozvoljene granice u skladu sa posebnim propisom kojim se uređuje sistematsko praćenje rezidua;
- 4) proizvode životinjskog porijekla koji su ocjenjeni kao neodgovarajući za ishranu ljudi zbog prisustva stranih tijela u tim proizvodima;
- 5) proizvode životinjskog porijekla, osim materijala Kategorije 1, koji su uvezeni ili uneseni iz druge zemlje i nijesu u skladu sa veterinarskim propisima za njihov uvoz ili unos, osim ako je na osnovu propisa dozvoljen njihov uvoz ili unos pod posebnim ograničenjima ili uz uslov njihovog povrata u zemlju izvoza;
- 6) životinje i djelove životinja, osim iz čl. 11 i 13 ovog zakona:
  - a) koje su uginule, osim klanjem ili ubijanjem za ishranu ljudi, uključujući životinje ubijene u cilju kontrole bolesti;
  - b) fetuse;
  - c) jajne ćelije, embrione i sjeme koji nijesu namjenjeni za priplod;
  - d) jedinke živine uginule u ljusci jaja.
- 7) mješavina materijala Kategorije 2 sa materijalom Kategorije 3;
- 8) nusproizvode životinjskog porijekla osim materijala Kategorije 1 ili materijala Kategorije 3

## **Materijal Kategorije 3**

### **Član 13**

Materijal Kategorije 3 obuhvata sljedeće nusproizvode životinjskog porijekla:

- 1) trup i djelove zaklanih životinja ili, u slučaju divljači, tijela ili djelove odstrjeljenih životinja, koji su odgovarajući za ishranu ljudi u skladu sa veterinarskim propisima i propisima bezbjednosti hrane, ali nijesu namenjeni za ishranu ljudi iz komercijalnih razloga;
- 2) trup i sljedeće djelove trupa koji potiču od životinja zaklanih u objektu za klanje za koje je na osnovu ante-mortem pregleda dozvoljeno klanje za ishranu ljudi, ili tijela i sljedeće djelove divljači odstreljena za ishranu ljudi, a koja je u skladu sa veterinarskim propisima i propisima bezbjednosti hrane:
  - a) trup ili tijelo i djelovi životinja koji nijesu odgovarajući za ishranu ljudi u skladu sa veterinarskim propisima i propisima bezbjednosti hrane, i koji nijesu pokazali znake zarazne bolesti koje se prenose na ljude i životinje;
  - b) glave živine;

c) kože, uključujući ostatke od završne obrade i slične otpatke, rogove, papke i kopita, uključujući falange i karpalne i metakarpalne kosti, tarzalne i metatarzalne kosti:

- životinja, osim preživara za koje je u skladu sa posebnim propisom propisano ispitivanje na TSE; i
- preživara, koji su laboratorijski ispitani na prisustvo TSE sa negativnim rezultatom laboratorijskog ispitivanja, u skladu sa posebnim propisom kojim se uređuju TSE;

d) čekinje svinja;

e) perje.

3) nusproizvode životinjskog porijekla od živine i lagomorfa koji su zaklani na gazdinstvu, u skladu sa propisima o bezbjednosti hrane koje direktno snabdeva malim količinama mesa živine i lagomorfa, krajnjeg potrošača ili lokalni maloprodajni objekat koji direktno snabdjeva takvim mesom, kao svježim mesom, krajnjeg korisnika ako životinje, od kojih potiče to meso, a koji nijesu pokazali znake zarazne bolesti koje se prenose na ljude i životinje;

4) krv životinja, koje nijesu pokazale znake bolesti koje se putem krvi mogu prenijeti na ljude i životinje, koja je dobijena od sljedećih životinja koje su zaklane u objektu za klanje i koje su u skladu sa veterinarskim propisima i propisima bezbjednosti hrane bile ocjenjene kao pogodne za klanje za ishranu ljudi posle ante-mortem pregleda:

a) životinja, osim preživara za koje je u skladu sa posebnim propisom propisano ispitivanje na TSE; i

b) preživara, koji su laboratorijski ispitani na prisustvo TSE sa negativnim rezultatom laboratorijskog ispitivanja, u skladu sa posebnim propisom kojim se uređuju TSE;

5) nusproizvode životinjskog porijekla koji nastaju u proizvodnji proizvoda namijenjenih za ishranu ljudi, uključujući odmašćene kosti, čvarke i mulj iz separatora i centrifuga u postupku prerade mlijeka;

6) proizvode životinjskog porijekla ili hranu koja sadrže proizvode životinjskog porijekla, koji više nijesu namijenjeni za ishranu ljudi iz komercijalnih razloga ili zbog problema u proizvodnji ili nedostataka u pakovanjima ili drugih nedostataka od kojih ne može da nastane rizik za javno zdravlje i zdravlje životinja;

7) hranu za kućne ljubimce i hranu za životinje životinjskog porijekla ili hranu za životinje koja sadrži nusproizvode životinjskog porijekla ili dobijene proizvode, koji više nijesu namenjeni za ishranu životinja iz komercijalnih razloga ili zbog problema u proizvodnji ili nedostataka u pakovanjima ili drugih nedostataka od kojih ne može da nastane rizik za javno zdravlje i zdravlje životinja;

8) krv, placenta, vuna, perje, dlaka, rogovi, djelovi papaka i kopita i sirovo mleko i kolostrum porijeklom od živih životinja koje nijesu pokazale znake zarazne bolesti, koja se putem tog proizvoda može prenijeti na ljude i životinje;

9) vodene životinje i djelove tih životinja, osim morskih sisara, koje nijesu pokazale nikakva znake zarazne bolesti, koja se može prenijeti na ljude i životinje;

10) nusproizvode životinjskog porijekla od vodenih životinja koji potiču iz objekata za proizvodnju proizvoda za ishranu ljudi;

11) sljedeće materijale koji potiču od životinja koje nijesu pokazale znake zarazne bolesti, koja se putem tog materijala može prenijeti na ljude ili životinje:

a) oklope rakova sa mekim tkivom ili mesom;

b) sljedeće materijale porijeklom od kopnenih životinja:

- nusproizvodi životinjskog porijekla iz inkubatora;

- jaja;

- nusproizvodi životinjskog porijekla od jaja, uključujući ljusku jaja;

c) jednodnevne piliće ubijene iz komercijalnih razloga.

12) tijela i djelovi vodenih i kopnenih beskičmenjaka, osim vrsta koje su patogene za ljude ili životinje;

13) tijela i djelovi životinje koje pripadaju zoološkom redovima Rodentia i Lagomorpha, osim materijala Kategorije 1 iz člana 11 stav 1 tač. 3, 4 i 5 ovog zakona i materijala Kategorije 2 iz člana 10 st. 1 do 7 ovog zakona;

- 14) kože, kopita, papci, perje, vuna, rogovi, dlake i krzno koje potiču od uginulih životinja koje nijesu pokazivale znake zarazne bolesti, koja se putem tog materijala može prenijeti na ljude i životinje, osim onih iz tačke 2 ovog člana;
- 15) masno tkivo životinja, koje nijesu pokazale znake zarazne bolesti, koja se putem tog materijala može prenijeti na ljude i životinje, koje su zaklane u klanici i koje su posle ante-mortem pregleda bile ocjenjene kao pogodne za klanje za ishranu ljudi u skladu sa veterinarskim propisima i propisima bezbjednosti hrane;
- 16) ugostiteljski otpad, osim otpada iz člana 11 stav 6 ovog zakona.

## **VI. POSTUPANJE SA NUSPROIZVODIMA I DOBIJENIM PROIZVODIMA**

### **Opšta ograničenja**

#### **Član 14**

- (1) Zabranjeno je stavljanje u promet i upotreba nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda:
- 1) za ishranu kopnenih životinja određene vrste, osim krznašica, prerađenim proteinima životinjskog porijekla dobijenim od tijela ili djelova tijela životinja iste vrste;
  - 2) za ishranu životinja iz uzgoja, osim krznašica, ugostiteljskim otpadom ili hranivom koje sadrži ili je dobijeno od ugostiteljskog otpada;
  - 3) za ishranu domaćih životinja travnatim biljkama, bilo direktno na ispaši ili nakon košenja trave, koja potiče sa zemlje pođubrene organskim đubrivima ili poboljšivačima zemljišta, osim stajnjaka, osim ako se kosidba ili ispaša odvija nakon isteka karence kojom se obezbjeđuje adekvatna kontrola rizika po javno zdravlje i zdravlje životinja, a najmanje 21 dan;
  - 4) za ishranu ribe iz uzgoja prerađenim proteinima životinjskog porijekla dobijenim od tijela ili djelova tijela ribe iz uzgoja iste vrste;
  - 5) Kategorije 1 iz člana 11 st. 1, 2, 4 i 5 ovog zakona za proizvodnju dobijenih proizvoda namijenjenih za unošenje u organizam ljudi ili životinje ili primjenu na ljudima ili životinjama, osim za dobijene proizvode na koje se primenjuju drugi propisi u skladu sa ovim zakonom.
- (2) Izuzetno od stava 1 tačka 1 ovog člana ishrana krznašica prerađenim proteinima životinjskog porijekla dobijenim od tijela ili djelova tijela životinja iste vrste, dozvoljena je pod uslovima kojim se obezbeđuje kontrola rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja.
- (3) Uslove u cilju kontrole rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja u pogledu opštih ograničenja kod stavljanja u promet i upotrebe nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda propisuje Ministarstvo.

### **Postupanje sa materijalom Kategorije 1**

#### **Član 15**

- (1) Materijal Kategorije 1:
- 1) odlaže se kao otpad spaljivanjem:
    - direktno, bez prethodne prerade; ili
    - poslije prerade, sterilizacijom pod pritiskom i trajnog obilježavanja dobijenog materijala;
  - 2) ponovo se prerađuje ili odlaže suspaljivanjem ako je materijal Kategorije 1 otpad:
    - direktno, bez prethodne prerade; ili
    - posle prerade, sterilizacijom pod pritiskom i trajnog obilježavanja dobijenog materijala;
  - 3) odlaže se preradom primjenom sterilizacije pod pritiskom, trajnog obilježavanja dobijenog materijala u skladu sa ovim zakonom i zakopava na odobrenoj deponiji osim materijala iz člana 11 stav 1 tač. 1 i 2 ovog zakona;
  - 4) odlaže se zakopavanjem na odobrenoj deponiji u slučaju materijala iz člana 11 stav 6 ovog zakona;
  - 5) upotrebljava se kao gorivo za sagorijevanje uz prethodnu preradu ili bez prethodne prerade;

6) upotrebljava se za proizvodnju dobijenih proizvoda na koje se primenjuju drugi propisi i ostalih dobijenih proizvoda u skladu sa ovim zakonom.

### **Postupanje sa materijalom Kategorije 2**

#### **Član 16**

(1) Materijal Kategorije 2:

1) odlaže se kao otpad spaljivanjem:

- direktno, bez prethodne prerade; ili
- poslije prerade sterilizacijom pod pritiskom i trajnog obilježavanja dobijenog materijala;

2) ponovo se prerađuje ili odlaže suspaljivanjem ako je materijal Kategorije 2 otpad:

- direktno, bez prethodne prerade; ili
- poslije prerade sterilizacijom pod pritiskom i trajnog obilježavanja dobijenog materijala;

3) odlaže se na odobrenoj deponiji, poslije prerade primjenom sterilizacije pod pritiskom i trajnog obilježavanja dobijenog materijala;

4) upotrebljava se za proizvodnju organskih đubriva i oplemenjivača zemljišta, koji se stavljaju u promet u skladu sa ovim zakonom, posle primjene sterilizacije pod pritiskom, kada je to primjenjivo, i trajnog obilježavanja dobijenog materijala;

5) kompostira se ili transformiše u biogas:

- poslije prerade primenom sterilizacije pod pritiskom i trajnog obilježavanja dobijenog materijala; ili
- u slučaju stajnjaka, digestivnog trakta i sadržaja digestivnog trakta, mlijeka, proizvoda od mlijeka, proizvoda na bazi mlijeka, kolostruma, proizvoda od kolostruma, jaja i proizvoda od jaja, pod uslovom da ne predstavljaju rizik za širenje opasnih prenosivih zaraznih bolesti, uz prethodnu preradu ili bez prethodne prerade;

6) nanosi se na zemlju bez prethodne prerade, u slučaju stajnjaka, sadržaja digestivnog trakta odvojenog od digestivnog trakta, mlijeka, proizvoda od mlijeka proizvoda na bazi mlijeka, kolostruma, proizvoda od kolostruma ako ne predstavljaju rizik za širenje opasnih prenosivih zaraznih bolesti;

7) u slučaju materijala koji potiče od vodenih životinja, silira se, kompostira ili transformiše u biogas;

8) upotrebljava se kao gorivo za sagorijevanje uz prethodnu preradu ili bez prethodne prerade;

9) upotrebljava se za proizvodnju dobijenih proizvoda na koje se primenjuju drugi propisi i ostalih dobijenih proizvoda u skladu sa ovim zakonom.

### **Postupanje sa materijalom Kategorije 3**

#### **Član 17**

(1) Materijal Kategorije 3:

1) odlaže se kao otpad spaljivanjem, sa ili bez prethodne prerade;

2) ponovo se prerađuje ili odlaže suspaljivanjem, prethodno prerađen ili bez prethodne prerade, ako je materijal Kategorije 3 otpad;

3) odlaže se na odobrenoj deponiji, poslije prerade;

4) prerađuje se, osim materijala Kategorije 3 koji je usled razgradnje ili kvarenja promijenjen u tolikoj mjeri da predstavlja neprihvatljiv rizik za javno zdravlje i zdravlje životinja putem tog proizvoda, i upotrebljava za proizvodnju:

- hrane za životinje iz uzgoja, osim krznašica, osim materijala iz člana 13 st. 14, 15 i 16 ovog zakona;
- hrane za krznašice;
- hrane za kućne ljubimce i poboljšivače ukusa;
- organskih đubriva i oplemenjivača zemljišta;

5) upotrebljava se za proizvodnju sirove hrane za kućne ljubimce;

6) kompostira se ili transformiše u biogas;

- 7) materijal od vodenih životinja se silira pod uslovom kojim se obezbjeđuje kontrola rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja;
- 8) u slučaju oklopa od rakova i ljuski jaja upotrebljava se pod uslovom kojim se obezbjeđuje kontrola rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja;
- 9) upotrebljava se kao gorivo za sagorijevanje uz prethodnu preradu ili bez prethodne prerade;
- 10) upotrebljava se za proizvodnju dobijenih proizvoda na koje se primenjuju drugi propisi i ostalih dobijenih proizvoda u skladu sa ovim zakonom;
- 11) u slučaju ugostiteljskog otpada iz člana 13 stav 16 ovog zakona prerađuje se primjenom standardnih metoda prerade u skladu sa ovim zakonom ili kompostira ili transformiše u biogas;
- 12) nanosi se na zemljište bez prethodne prerade, u slučaju sirovog mlijeka, kolostruma i proizvoda od sirovog mlijeka i kolostruma, pod uslovom da ne predstavljaju rizik za širenje zarazne bolesti, koja se putem tog materijala, može prenijeti na ljude i životinje.

### **Sprovođenje mjera**

#### **Član 18**

Uprava može propisati mjere za sprovođenje ovog odjeljka radi definisanja:

- 1) posebnih uslova za rukovanje i raspolaganje materijalom na brodu dobijenim od vađenja utrobe ribe koja pokazuje znake oboljenja, uključujući i parazite, koji su zarazni i prenosivi na ljude;
- 2) metode prerade nusproizvoda životinjskog porijekla, osim sterilizacije pod pritiskom, a naročito u pogledu parametara koji se primjenjuju za predmetne metode obrade, konkretno vrijeme, temperaturu, pritisak i veličinu čestica;
- 3) parametara za transformaciju nusproizvoda životinjskog porijekla, uključujući i ugostiteljski otpad, u biogas ili kompost;
- 4) uslova za spaljivanje i suspaljivanje nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda;
- 5) uslova za sagorijevanje nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda;
- 6) uslova za proizvodnju i rukovanje nusproizvodima životinjskog porijekla navedenim u članu 13 stav 3 ovog zakona;
- 7) siliranja materijala koji potiče od vodenih životinja;
- 8) trajnog obilježavanja nusproizvoda životinjskog porijekla;
- 9) zahtjeva za upotrebu na zemlji nusproizvoda životinjskog porijekla, organskih đubriva i oplemenjivača zemljišta;
- 10) upotrebe određenih nusproizvoda životinjskog porijekla za ishranu domaćih životinja; i
- 11) nivoa rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja po pitanju određenog materijala koji se smatra neprihvatljivim, kao što je navedeno u članu 17 stav 4 ovog zakona.

### **Odstupanja**

#### **Član 19**

(1) Izuzetno od čl. 15, 16 i 17 nusproizvodi životinjskog porijekla i dobijeni proizvodi mogu pod uslovima za kontrolu rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja u izuzetnim slučajevima da budu:

- 1) upotrebljeni za istraživanje i u druge posebne namjene;
- 2) upotrebljeni u posebnoj ishrani životinja;
- 3) na drugi način sakupljeni, prevoženi i uklonjeni;
- 4) upotrebljeni za pripremu biodinamičkih preparata u organskoj proizvodnji i njihovu primenu na zemljištu;
- 5) upotrebljeni za ishranu kućnih ljubimaca;
- 6) odloženi na istom gazdinstvu, osim materijala Kategorije 1, u slučaju materijala koji nastane tokom hirurške intervencije na živim životinjama ili rađanja životinja na gazdinstvu;
- 7) odloženi na odobrenoj deponiji, stočnom groblju ili jami grobnici.

(2) Uslovi za kontrolu rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja u pogledu postupanja sa nusproizvodima životinjskog porijekla i dobijenim proizvodim u izuzetnim slučajevima utvrđuju se propisom Ministarstva.

### **Istraživanje i druge posebne namjene**

#### **Član 20**

(1) Izuzetno od čl. 15, 16 i 17 Uprava može odobriti upotrebu nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda za izložbe, umjetničke aktivnosti ili u dijagnostičke, obrazovne ili istraživačke svrhe pod uslovima kojima se obezbjeđuje kontrola rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja.

(2) Uslovi iz stava 1 ovog člana odnose se na:

1) zabranu svake dalje upotrebe nusproizvoda životinjskog porijekla ili dobijenih proizvoda u druge svrhe; i

2) obavezu odlaganja nusproizvoda životinjskog porijekla ili dobijenih proizvoda ili, prema potrebi, obavezu njihovog otpremanja na mjesto porijekla.

(3) U slučaju pojave rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja Uprava može da utvrdi usklađene uslove uvoza i upotrebu nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda, koji uključuju zahtjeve u pogledu skladištenja, pakovanja, obilježavanja, prevoza i odlaganja, u skladu sa veterinarskim propisima i propisima bezbjednosti hrane.

### **Posebna ishrana životinja**

#### **Član 21**

(1) Izuzetno od čl. 16 i 17 ovog zakona Uprava može odobriti subjektu za sakupljanje i korištenje materijala Kategorije 2 u uslovima u kojima se obezbjeđuje kontrola rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja, pod uslovom da vodi porijeklo od životinja koje nijesu ubijene ili koje nijesu uginule kao posljedica prisutnosti ili sumnje na prisutnost bolesti koja se može prenijeti na ljude ili životinje, kao i materijala Kategorije 3 za ishranu sljedećih životinja:

- životinja u zoološkim vrtovima;
- cirkuskih životinja;
- gmizavaca i ptica grabljivica, osim životinja iz zooloških vrtova i cirkusa;
- krznašica;
- divljih životinja;
- pasa iz registrovanih odgajivačnica ili lovačkih pasa;
- pasa i mačaka u skloništima za napuštene životinje;
- larve i crvi za mamce za ribolov.

(2) Izuzetno od člana 15 ovog zakona i u skladu sa uslovima kojima se utvrđuju na temelju stava 3 ovog člana, Uprava može odobriti:

1) ishranu životinja u zoološkim vrtovima materijalom Kategorije 1 iz člana 11 stav 2 tačka 2 ovog zakona i materijalom koji potiče od životinja iz zooloških vrtova; i

2) ishranu ugroženih ili zaštićenih vrsta ptica lešinara i drugih vrsta koje žive u svojem prirodnom staništu materijalom Kategorije 1 iz člana 11 stav 2 tačka 2 ovog zakona radi promovisanja biološke raznolikosti.

(3) Mjere za sprovođenje ovog člana mogu se donijeti u vezi sa sljedećim:

1) uslovima u kojima se može dopustiti sakupljanje i upotreba iz stava 1 ovog člana u vezi sa prometom, skladištenjem i upotrebom materijala Kategorije 2 i materijala Kategorije 3 namijenjenim ishrani životinja, a takođe i u slučaju pojave novih rizika; i

2) uslovima u kojima se u određenim slučajevima, odstupajući od obaveze iz člana 23 stav 1 ovog zakona, može dopustiti ishrana životinja materijalom Kategorije 1 iz stava 2 ovog člana, uključujući:

- ugrožene ili zaštićene vrste ptica lešinara i druge vrste u državama koje se mogu hraniti takvim materijalom;

- mjere za sprečavanje rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja.

### **Sakupljanje, prevoz i odlaganje**

#### **Član 22**

(1) Izuzetno od čl. 15, 16, 17 i 23 ovog zakona Uprava može odobriti odlaganje:

- 1) zakopavanjem uginulih kućnih ljubimaca i kopitara;
  - 2) spaljivanjem ili zakopavanjem na licu mjesta, ili na druge načine pod službenim nadzorom kojima se spriječava prenos rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja od materijala Kategorije 1 iz člana 11 stav 1 tačka 5 i stav 2 tačka 2 ovog zakona i materijala Kategorije 2 i Kategorije 3 u udaljenim područjima;
  - 3) spaljivanjem ili zakopavanjem na licu mjesta, ili na druge načine pod službenim nadzorom kojim se spriječava prenošenje rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja od materijala Kategorije 1 iz člana 11 stav 2 tačka 2 ovog zakona i materijala Kategorije 2 i Kategorije 3 u područjima gdje je pristup gotovo nemoguć ili gdje bi pristup bio moguć u okolnostima povezanim sa geografskim ili klimatskim razlozima ili s prirodnom nepogodom, koje bi predstavljale rizik za zdravlje i bezbjednost lica zaduženih za sakupljanje, ili gdje bi radi pristupa tim područjima bili potrebni neizmjenjeni načini sakupljanja;
  - 4) na druge načine različite od spaljivanja ili zakopavanja na licu mjesta, pod službenim nadzorom, ako je riječ o materijalu Kategorije 2 i Kategorije 3 koji ne predstavlja rizik za javno zdravlje i zdravlje životinja i ako količine tog materijala ne premašuju određene nedeljne količine, s tim da se te količine utvrđuju u odnosu na prirodu obavljanih djelatnosti i životinjske vrste od koje potiču dotični nusproizvodi životinjskog porijekla;
  - 5) spaljivanjem ili zakopavanjem na licu mjesta, u uslovima kojima se spriječava prenošenje rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja, nusproizvoda životinjskog porijekla koji nijesu materijal Kategorije 1 iz člana 11 stav 1 tačka 1 ovog člana u slučaju pojave bolesti koju je potrebno obavezno prijaviti, ako bi prevoz do najbližeg objekta odobrenog za preradu ili odlaganje nusproizvoda životinjskog porijekla mogao povećati rizik od širenja opasnosti za zdravlje ili ako bi se time u slučaju vrlo raširene pojave epizootske bolesti premašili kapaciteti tih objekata; i
  - 6) spaljivanjem ili zakopavanjem na licu mjesta, u uslovima kojima se spriječava prenošenje rizika po javno zdravlje i zdravlje životinja, pčela i nusproizvoda pčelarstva.
- (2) Populacija životinja određene vrste u udaljenim područjima iz stava 1 tačke 2 ne smije preći najveći postotak populacije životinja te vrste.
- (3) Crna Gora je dužna da Evropskoj Komisiji stavi na raspolaganje podatke o:
- 1) područjima koja smatraju udaljenim područjima za potrebe primjene stava 1. tačke 2 i razloge takve kategorizacije, i ažurirane podatke o svakoj promjeni dotične kategorizacije; i
  - 2) način korištenja odobrenja iz stava 1 tač. 3 i 4 ovog člana za materijal Kategorije 1 i Kategorije 2
- (4) Mjere za sprovođenje ovog člana utvrđuju se u vezi sa sljedećim:
- 1) uslovima čiji je cilj obezbjediti kontrolu rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja u slučaju spaljivanja i zakopavanja na licu mjesta;
  - 2) najvećim procentom populacije životinja iz stava 2 ovog člana;
  - 3) količinama nusproizvoda životinjskog porijekla sa obzirom na prirodu djelatnosti i životinjsku vrstu porijekla, kako je navedeno u stavu 1 tačka 4 ovog člana; i
  - 4) popisom bolesti iz stava 1 tačke 5 ovog člana.

### **Alternativne metode**

#### **Član 23**

Postupak odobravanja alternativne metode upotrebe ili odlaganja nusproizvoda životinjskog porijekla ili dobijenih proizvoda, nakon podnošenja zahtjeva, jedne ili više zainteresisanih strana može pokrenuti Ministarstvo.

## **VII. OBAVEZE SUBJEKTA**

### **Sakupljanje, obilježavanje i prevoz**

#### **Član 24**

(1) Subjekti su dužni da bez nepotrebnog odlaganja sakupe, obilježe i prevoze nusproizvode životinjskog porijekla i dobijene proizvode pod uslovima koji sprečavaju pojavu rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja.

(2) Pošiljku nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda iz stava 1 ovog člana tokom prevoza mora da prati:

1) komercijalni dokument ili zdravstveni sertifikat koji najmanje sadrže podatke o porijeklu, mjestu isporuke, količini, opisu proizvoda i njihovom obilježavanju, osim

2) u slučaju kada Uprava može odobriti prevoz stajnjaka između dvije tačke koje se nalaze na istom gazdinstvu ili između gazdinstva i korisnika stajnjaka na teritoriji Crne Gore bez komercijalnog dokumenta ili zdravstvenog sertifikata.

(3) Komercijalni dokument i zdravstveni sertifikat koji prate nusproizvode životinjskog porijekla ili dobijene proizvode tokom prevoza moraju sadržati barem podatke o porijeklu, odredištu i količini tih proizvoda i opis nusproizvoda ili dobijenih proizvoda i njihovih oznaka ako se ovim zakonom zahtijevaju takve oznake, a ako se nusproizvodi i dobijeni proizvodi prevoze unutar teritorije države, Uprava može dopustiti prenos podataka na neki drugi način.

(4) Subjekti mogu skupljati, transportovati i odložiti ugostiteljski otpad Kategorije 3, u skladu sa posebnim propisom kojim se uređuje upravljanje otpadom.

(5) Uprava donosi mjere za sprovođenje ovog člana u vezi sa sljedećim:

1) slučajevima u kojima je potreban zdravstveni sertifikat, s obzirom na stepen rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja povezan sa određenim dobijenim proizvodima;

2) slučajevima u kojima s obzirom na niski stepen rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja povezan sa određenim nusproizvodima životinjskog porijekla ili dobijenih proizvoda, prevoz dobijenih proizvoda može se obavljati bez isprava ili sertifikata iz tog stava;

3) zahtjevima za identifikaciju, uključujući obilježavanje, i odvajanje različitih kategorija nusproizvoda životinjskog porijekla tokom prevoza; i

4) uslovima za sprječavanje rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja koji nastaju sakupljanjem i prevozom nusproizvoda životinjskog porijekla, uključujući uslove za bezbjedan prevoz tih proizvoda u pogledu rezervoara, vozila i ambalaže.

(6) Komercijalni dokument i zdravstveni sertifikat iz stava 2 ovog člana dostupni su Upravi dvije godine.

(7) Uslove za sakupljanje, obilježavanje i prevoz nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda, način i postupak za izdavanje komercijalnog dokumenta i zdravstvenog sertifikata i obrazac komercijalnog dokumenta i zdravstvenog sertifikata koji prate pošiljku, kao i izuzete slučajeve za prevoz nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda koji može da se obavlja bez komercijalnog dokumenta ili zdravstvenog sertifikata propisuje Ministarstvo.

#### **Sljedljivost**

#### **Član 25**

(1) Subjekti koji otpremaju, prevoze ili primaju nusproizvode životinjskog porijekla ili dobijene proizvode dužni su da vode evidenciju o pošiljkama, komercijalnim dokumentima ili zdravstvenim sertifikatima, osim ako je odobren prevoz nusproizvoda životinjskog porijekla ili dobijenih proizvoda bez komercijalnih dokumenata ili zdravstvenog sertifikata u skladu sa članom 24 stav 2 tačka 2 ovog zakona.

(2) Subjekti, iz stava 1 ovog člana, dužni su da uspostave sisteme i procedure za identifikovanje drugih subjekata:

1) kojima su, njihovi nusproizvodi životinjskog porijekla ili dobijeni proizvodi, isporučeni;

2) od kojih su oni bili snabdjeveni nusproizvodima životinjskog porijekla ili dobijenim proizvodima.

(3) Podaci iz st. 1 i 2 ovog člana dostupni su Upravi dvije godine.

(4) Način vođenja evidencije u pogledu sledljivosti za subjekte koji otpremaju, prevoze ili primaju nusproizvode životinjskog porijekla ili dobijene proizvode propisuje Ministarstvo.

### **Registracija objekta**

#### **Član 26**

(1) Subjekti koji obavljaju djelatnosti u poslovanju sa nusproizvodima dužni su da prije početka obavljanja djelatnosti, podnesu zahtev za registraciju objekta ili djelatnosti za koje je ovim zakonom propisana registracija.

(2) Subjekt može da započne poslovanje ako je registrovan i upisan u Registar, odnosno ako je objekat pod njegovom kontrolom registrovan u skladu sa ovim zakonom.

(3) Pored registracije subjekat iz stava 1 ovog člana u svom poslovanju mora da ima i dozvolu odnosno subjekat, za koga je ovim zakonom propisano da ima dozvolu prije početka obavljanja poslovanja, dužan je da podnese zahtjev za dobijanje te dozvole.

(4) Subjekt iz stava 1 ovog člana je dužan da Upravi dostavi ažurirane podatke, uključujući i sve značajne promjene u poslovanju, kao što je zatvaranje bilo kog postojećeg objekta ili prestanak obavljanja poslovanja.

(5) Registracija ili odobravanje nije potrebna ako su objekti koji stvaraju nusproizvode životinjskog porijekla i dobijene proizvode, već registrovani ili odobreni u skladu sa propisima bezbjednosti hrane.

(6) Registracija nije potrebna za djelatnosti za koje su objekti koji stvaraju nusproizvode životinjskog porijekla već obezbjedili odobrenje u skladu sa članom 27 ovog zakona.

(7) Registracija ili odobravanje nije potrebna za djelatnosti u okviru kojih se nusproizvodi životinjskog porijekla stvaraju samo na licu mjesta, a koje se obavljaju na gazdinstvima ili drugim mjestima na kojima se životinje drže ili uzgajaju.

(8) Postupak registracije, vrste objekata za koje je obavezna registracija, uslovi za registrovane objekte i dozvole za poslovanje nusproizvodima životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda propisuje Ministarstvo.

### **Odobravanje objekta**

#### **Član 27**

(1) Subjekti su dužni da objekti pod njihovom kontrolom budu odobreni od strane Uprave, gde takvi objekti obavljaju jednu ili više sljedećih djelatnosti:

1) preradu nusproizvoda životinjskog porijekla putem sterilizacije pod pritiskom, putem metoda prerade iz člana 18 stav 1 tačka 2 ovog zakona ili alternativnim metodama odobrenim u skladu sa članom 23 ovog zakona;

2) odlaganja (disposal), u smislu otpada, spaljivanjem nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda, isključujući objekte koji imaju dozvolu za rad u skladu sa propisima zaštite životne sredine;

3) odlaganja (disposal) ili prerade životinjskih nusproizvoda i dobijenih proizvoda, ukoliko predstavljaju otpad, suspaljivanjem, isključujući objekte koja imaju dozvolu za rad u skladu sa propisima zaštite životne sredine.

4) korišćenja nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda kao gorivo za sagorijevanje;

5) proizvodnje hrane za kućne ljubimce;

6) proizvodnje organskih đubriva i poboljšivača zemljišta;

7) transformacije nusproizvoda životinjskog porijekla i/ili dobijenih proizvoda u biogas i kompost;

8) rukovanja sa nusproizvodima životinjskog porijekla nakon njihovog sakupljanja, putem razvrstavanja, rezanja, hlađenja, zamrzavanja, soljenja, uklanjanja krupne i sitne kože ili specifičnog rizičnog materijala;

9) skladištenja nusproizvoda životinjskog porijekla;

10) skladištenja dobijenih proizvoda koji su namjenjeni za:

- odlaganje na deponiju ili spaljivanje ili namjenjenih za preradu ili odlaganje suspaljivanjem;
- upotrebu kao gorivo za sagorijevanje;

- upotreba kao hrana za životinje, isključujući objekte odobrene ili registrovane a u skladu sa propisima o higijeni hrane za životinje;
  - upotreba u smislu organskih đubriva i poboljšivača zemljišta, isključujući skladištenje na mestu direktne primjene.
- (2) Odobrenjem iz stava 1 ovog člana potrebno je naznačiti da li je objekat odobren za rukovanje nusproizvoda životinjskog porijekla i/ili dobijenim proizvodima:
- 1) određene kategorija iz čl. 11, 12 ili 13; ili
  - 2) više od jedne kategorije iz čl. 11, 12 ili 13, ukazujući na to da li se takvo rukovanje sprovodi:
    - trajno pod uslovima strogog razdvajanja koji sprječavaju pojavu bilo kakvog rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja; ili
    - privremeno pod uslovima koji sprečavaju kontaminaciju, kao odgovor na manjak kapaciteta za takve proizvode uslijed:
      - široko rasprostranjene pojave epizootične bolesti, ili
      - drugih vanrednih ili nepredviđenih okolnosti.

### **Opšti higijenski zahtjevi**

#### **Član 28**

- (1) Subjekat je dužan da obezbijedi da objekti za poslovanje nusproizvodima životinjskog porijekla ili dobijenim proizvodima pod njegovom kontrolom ispunjavaju uslove za objekte.
- (2) Subjekti za objekte pod svojom kontrolom koji obavljaju aktivnosti iz člana 27 stav 1 tač. 1 i 8 ovog zakona moraju da obezbijede:
  - 1) da su izgrađeni na način kojim se omogućava njihovo efikasno čišćenje i dezinfekcija, i da, kada je to potrebno, podovi omogućavaju oticanje tečnosti;
  - 2) da imaju uređen pristup odgovarajućim prostorijama za ličnu higijenu, kao što su toaleti, garderobe i umivaonici za zaposlene;
  - 3) da imaju odgovarajuća sredstva zaštite od štetočina, kao što su insekti, glodari i ptice;
  - 4) da se uređaji i oprema čuvaju u dobrom stanju i da se oprema za mjerenje redovno kalibriše; i
  - 5) da postoje primjereni načini čišćenja i dezinfekcije kontejnera i vozila na licu mjesta kako bi se izbjegli rizici od kontaminacije.
- (3) Sva lica koja rade u objektu iz stava 1 ovog člana dužni su da nose primjerenu, čistu i, prema potrebi, zaštitnu odjeću.
- (4) Prema potrebi u određenom objektu:
  - 1) lica koja rade u nečistom dijelu ne smiju ulaziti u čisti dio a da prethodno ne promijene radnu odjeću i obuću ili ih ne dezinfikuju;
  - 2) oprema i mašine ne smiju se premještati iz nečistog u čisti dio a da se prethodno ne očiste i dezinfikuju;
  - 3) subjekat je dužan uvesti proceduru u vezi sa kretanjem lica kako bi mogao nadzirati njihovo kretanje i opisati propisnu upotrebu opreme za čišćenje obuće i točkova vozila.
- (5) U objektima koji obavljaju djelatnosti iz člana 27 stav 1 tačka 1 ovog zakona:
  - 1) sa nusproizvodima životinjskog porijekla postupa se na način kako bi se izbjegli rizici od kontaminacije;
  - 2) nusproizvode životinjskog porijekla potrebno je što prije preraditi. Nakon prerade, dobijeni proizvodi se skladište na način kako bi se izbjegli rizici od kontaminacije;
  - 3) kada je to potrebno, tokom prerade nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda, svaki dio nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda potrebno je obraditi na određenoj temperaturi u određenom trajanju uz sprječavanja rizika od ponovne kontaminacije;
  - 4) subjekti su dužni da redovno provjeravaju primjenjive parametre, posebno temperaturu, pritisak, vrijeme, veličinu čestica, i to prema potrebi baždarenim uređajima;
  - 5) potrebno je utvrditi i dokumentovati postupke čišćenja za sve dijelove objekta ili pogona.

(6) Bliže uslove za objekte u kojima se posluje nusproizvodima životinjskog porijekla ili dobijenim proizvodima propisuje Ministarstvo.

### **Postupanje sa nusproizvodima životinjskog porijekla u objektima za hranu**

#### **Član 29**

(1) Subjekt u poslovanju hranom je obavezan da obradu, preradu ili skladištenje nusproizvoda životinjskog porijekla u objektima koji su odobreni ili registrovani u skladu sa propisima bezbjednosti hrane, obavlja pod uslovima koji sprečavaju unakrsnu kontaminaciju i ako je potrebno, u za to određenom dijelu objekta.

(2) Skladištenje, obrada ili prerada sirovina za proizvodnju želatina i kolagena koji nijesu namijenjeni ishrani ljudi mogu se obavljati u objektima koji su posebno odobreni u skladu sa propisima o bezbjednosti hrane, pod uslovom da je spriječen rizik od prenosa bolesti odvajanjem tih sirovina od sirovina za proizvodnju proizvoda životinjskog porijekla.

(3) Objekti za štavljenje iz kojih potiče sirovina za proizvodnju želatina i kolagena koji su namenjeni za ishranu ljudi, a koji imaju posebnu dozvolu u skladu sa posebnim propisom kojim se uređuje hrana životinjskog porijekla, može sirovinu za proizvodnju želatina i kolagena koji nijesu namenjeni za ishranu ljudi, skladištiti, obrađivati ili prerađivati u istom objektu, uz uslov da je prenošenje rizika od zaraznih bolesti spriječen odvajanjem te sirovine od sirovine za proizvodnju proizvoda životinjskog porijekla.

### **Sprovođenje mjera**

#### **Član 30**

Uprava može propisati mjere za sprovođenje ovog odjeljka u vezi sa sljedećim:

- 1) zahtjevima povezanim sa infrastrukturu i opremom koja se primjenjuje u sklopu objekata;
- 2) higijenskim zahtjevima koji se primjenjuju na sve vrste postupanja sa nusproizvodima životinjskog porijekla i dobijenim proizvodima, uključujući mjere namijenjene izmjeni higijenskih zahtjeva za objekte iz člana 28 stav 1 ovog zakona;
- 3) uslovima i tehničkim zahtjevima u vezi sa postupanjem, obradom, transformacijom, preradom i skladištenjem nusproizvoda životinjskog porijekla ili dobijenim proizvodima i uslovima za prečišćavanje otpadnih voda;
- 4) dokazima koje je subjekt dužan pružiti radi vrednovanja obrade, transformacije i prerade nusproizvoda životinjskog porijekla ili dobijenim proizvodima, u vezi sa njegovom sposobnošću sprečavanja rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja;
- 5) uslovima za postupanje u istom objektu sa nusproizvodima životinjskog porijekla ili dobijenim proizvodima iz više od jedne kategorije iz čl. 11, 12 i 13 ovog zakona:
  - ako se te radnje obavljaju odvojeno;
  - ako se te radnje obavljaju privremeno u određenim okolnostima;
- 6) uslovima za sprečavanje unakrsne kontaminacije ako se nusproizvodi životinjskog porijekla skladište, obrađuju ili prerađuju u za to namijenjenom dijelu objekta iz člana 29 ovog zakona;
- 7) standardnim parametrima prerade za pogone za proizvodnju biogasa i komposta;
- 8) zahtjevima koji se primjenjuju na spaljivanje ili suspaljivanje u objektima sa visokim i niskim kapacitetom iz člana 27 stav 1 tač. 2 i 3 ovog zakona; i
- 9) zahtjevima koji se primjenjuju na sagorijevanje nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenim proizvodima iz člana 27 stav 1 tačka 4 ovog zakona.

### **Sopstvene provjere**

#### **Član 31**

(1) Subjekti su dužni da uspostave, primenjuju i održavaju sopstvene provjere u objektima koji su pod njihovom kontrolom u cilju praćenja ispunjenosti odredbi ovog zakona.

(2) Subjekti su dužni da obezbjede da, nusproizvodi životinjskog porijekla ili dobijeni proizvodi, za koje postoji sumnja ili je utvrđeno da nijesu u skladu sa ovim zakonom, budu uklonjeni u skladu sa ovim zakonom.

### **Analiza opasnosti i kritičnih kontrolnih tačaka**

#### **Član 32**

(1) Subjekti su dužni da uspostave, primenjuju i održavaju stalnu pisanu proceduru ili procedure zasnovane na principima analize opasnosti i kritičnih kontrolnih tačaka (HACCP) ako obavljaju sljedeće poslovanje:

- 1) prerada nusproizvoda životinjskog porijekla;
- 2) transformacija nusproizvoda životinjskog porijekla u biogas i kompost;
- 3) rukovanje i skladištenje više od jedne kategorije nusproizvoda životinjskog porijekla ili dobijenih proizvoda u istom objektu;
- 4) proizvodnja hrane za kućne ljubimce.

(2) Subjekti iz stava 1 ovog člana dužni su naročito da:

- 1) identifikuju bilo kakvu opasnost, koja mora da bude spriječena, eliminisana ili smanjena na prihvatljiv nivo;
- 2) identifikuju kritične kontrolne tačke u koraku ili koracima na kojima je kontrola od suštinskog značaja radi sprečavanja ili otklanjanja opasnosti ili njenog smanjenja na prihvatljiv nivo;
- 3) uspostave granične vrednosti na kontrolnim tačkama, koje odvajaju prihvatljivo od neprihvatljivog, radi sprečavanja, ili smanjenja identifikovanih opasnosti;
- 4) uspostave i primjene efikasnu proceduru za praćenje kritičnih kontrolnih tačaka;
- 5) uspostave korektivne mjere kada praćenje pokazuje da kritična kontrolna tačka nije pod kontrolom;
- 6) uspostave procedure, koje se vrše redovno, za proveru da li su mjere navedene u tačkama 1 - 5 ovog stava potpune i efikasne;
- 7) uspostave dokumentaciju i evidencije, srazmerne prirodi i veličini objekta, kojim se dokazuje efikasnost primene mjera iz tač. od 1 do 6 ovog stava.

(3) Kada se izvrši bilo kakva promjena proizvoda, procesa ili faze proizvodnje, prerade, skladištenja ili distribucije, subjekti su dužni da preispitaju svoje procedure i izvrše potrebne promene.

### **Vodiči za dobru praksu**

#### **Član 33**

(1) Uprava podržava izradu vodiča za dobru praksu i primjenu principa HACCP, i daje saglasnost na njih.

(2) Vodiče izrađuju i distribuiraju odgovarajuća udruženja subjekata uz konsultacije sa predstavnicima zainteresovanih strana na čije interese mogu da imaju uticaj.

(3) Uprava daje saglasnost na vodiče ako:

- 1) su izrađeni u skladu sa stavom 2 ovog člana;
- 2) se njihov sadržaj može sprovesti u sektorima na koje se odnose;
- 3) su odgovarajući kao vodiči za primjenu odredbi ovog zakona.

(4) Subjekti vodiče iz stava 1 ovog člana koriste dobrovoljno.

## **IX. STAVLJANJE NA TRŽIŠTE**

### **Dobijeni proizvodi za ishranu životinja iz uzgoja, osim krznašica**

#### **Član 34**

(1) Subjekti mogu da dobijene proizvode namijenjene za ishranu životinja iz uzgoja, osim krznašica, stave u promet i upotrebe ako:

- 1) su dobijeni od materijala Kategorije 3, osim materijala iz člana 13. stavovi 14, 15 i 16 ovog zakona;
- 2) su sakupljeni ili prerađeni primjenom sterilizacije pod pritiskom ili pod uslovima za kontrolu rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja;

3) potiču iz odobrenih ili registrovanih objekata.

(2) Uslove za kontrolu rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja prilikom stavljanja u promet i upotrebe dobijenih proizvoda za ishranu životinja iz uzgoja, osim krznašica, bliže propisuje Ministarstvo.

### **Organska đubriva i oplemenjivači zemljišta**

#### **Član 35**

(1) Subjekti mogu da organska đubriva i oplemenjivače zemljišta stave u promet i upotrijebe ako:

1) su dobijena od materijala Kategorije 2 ili Kategorije 3;

2) su sakupljeni ili prerađeni primenom sterilizacije pod pritiskom ili pod posebnim uslovima za stavljanje u promet i upotrebu kojima se kontroliše rizik za javno zdravlje i zdravlje životinja;

3) potiču iz odobrenih ili registrovanih objekata;

4) su u slučaju mesno-koštanog brašna od materijala Kategorije 2 i prerađenog proteina životinjskog porekla, koji su ili organska đubriva i oplemenjivači zemljišta ili su u sastavu organskih đubriva i oplemenjivača zemljišta, pomiješani sa određenom supstancom u cilju isključenja kasnijeg korišćenja te mešavine za ishranu životinja i označeni u skladu sa ovim zakonom.

(2) Izuzetno od stava 1 tačka 4 ovog člana, miješanje sa određenim supstancom nije obavezno za materijale koji zbog njihovog sastava ili pakovanja nijesu namijenjeni za ishranu životinja.

(3) Uprava može da naredi, u zavisnosti od težine situacija, primjenu jedne ili više sljedećih hitnih zdravstvenih mjera u zavisnosti od vrste opasnosti:

1) ako je dobijeni proizvod domaćeg porijekla:

-zabrana stavljanja u promet ili upotrebe dobijenog proizvoda;

-određivanje posebnih uslova za postupanje sa navedenim dobijenim proizvodom;

-druge odgovarajuće privremene mjere;

2) ako dobijeni proizvod potiče iz uvoza:

-zabrana uvoza dobijenog proizvoda iz države ili dijela države izvoza, ili ako je primjenjivo države provoza;

-određivanje posebnih uslova za postupanje sa navedenim dobijenim proizvodom iz države ili dela države izvoza;

-druge odgovarajuće privremene mjere.

(4) Mjere iz stava 3 ovog člana primjenjivaće se dok se ne otkloni sumnja, odnosno ukloni rizik za zdravlje ljudi, zdravlje životinja ili životnu sredinu.

(5) U zavisnosti od procjene rizika u najkraćem roku, Uprava može da, preduzete mjere iz ovog člana, da potvrdi, mijenja, ukine ili produži i učini ih javno dostupnim.

(6) Posebne uslove za stavljanje u promet i upotrebu organskih đubriva i oplemenjivača zemljišta kojima se kontroliše rizik za javno zdravlje i zdravlje životinja i supstance koje se miješaju sa organskim đubrivima i oplemenjivačima zemljišta u cilju isključenja kasnijeg korišćenja te mešavine za ishranu životinja propisuje Ministarstvo.

### **Dobijeni proizvodi na koje se primenjuju drugi propisi**

#### **Član 36**

(1) Subjekti mogu stavljati u promet sljedeće dobijene proizvode u skladu sa posebnim propisima kojima se bliže uređuju:

1) kozmetički proizvodi;

2) aktivna medicinska sredstva za ugradnju;

3) medicinska sredstva;

4) in vitro dijagnostička medicinska sredstva;

5) veterinarski medicinski proizvodi;

6) medicinski proizvodi.

(2) Da bi subjekti iz stava 1 ovog člana primili nusproizvode moraju da budu registrovani. Subjekti mogu da dobijene proizvode iz stava 1 ovog člana stave u promet i upotrebe ako potiču iz registrovanih ili odobrenih objekata.

### **Proizvodnja**

#### **Član 37**

(1) Uvoz, sakupljanje i kretanje nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda koji su namijenjeni za objekte za proizvodnju dobijenih proizvoda iz člana 36. ovog zakona i proizvodnja tih dobijenih proizvoda obavlja se u skladu sa posebnim propisima kojim se uređuju uslovi za taj dobijeni proizvod.

(2) Neiskorišćeni materijal iz objekata iz stava 1 ovog člana uklanja se u skladu sa posebnim propisima kojim se uređuje predmetni dobijeni proizvod.

(3) Ovaj zakon se primenjuje na uvoz, sakupljanje i kretanje nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda kao i na uklanjanje neiskorišćenog materijala ako posebnim propisima iz člana 36 ovog zakona nijesu propisani uslovi kojima se pod kontrolu stavljaju mogući rizici za javno zdravlje i zdravlje životinja.

### **Stavljanje na tržište hrane za kućne ljubimce**

#### **Član 38**

(1) Subjekti mogu da stave u promet hranu za kućne ljubimce:

1) ako su proizvodi dobijeni:

- od materijala Kategorije 3, osim materijala iz člana 13 st. 14, 15 i 16 ovog zakona,
- od materijala Kategorije 1 iz člana 11 stav 3 ovog zakona samo ako je taj materijal uvezen ili je uvezena hrana za kućne ljubimce proizvedena od tog materijala u skladu sa uslovima propisanim ovim zakonom;
- od materijala Kategorije 3 iz člana 13 stav 1 i stav 2 tač. 1 i 2 ovog zakona, u slučaju sirove hrane za kućne ljubimce;
- od dobijenih proizvoda proizvedenih od materijala Kategorije 3

2) ako su obezbjedili kontrolu rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja putem bezbjedne obrade u skladu sa članom 41 ovog zakona, ako odabirom bezbjednog porijekla u skladu sa članom 40 ovog zakona, nije moguće obezbjediti dovoljnu kontrolu;

(2) Potiče iz odobrenih objekata za proizvodnju hrane za kućne ljubimce.

(3) Uslove za proizvodnju hrane za kućne ljubimce, uslove za plasiranje na tržište uvezene hrane za kućne ljubimce ili hrane za kućne ljubimce proizvedene od uvoznih materijala, od materijala Kategorije 1 i testiranje uslova koji se odnose na krajnji proizvod propisuje Ministarstvo.

### **Stavljanje na tržište ostalih dobijenih proizvoda**

#### **Član 39**

(1) Subjekti mogu da stave u promet i upotrebe ostale dobijene proizvode, osim dobijenih proizvoda iz čl. 34, 35, 36 i 38 ovog zakona:

1) ako ti proizvodi:

- nijesu namijenjeni za ishranu životinja iz uzgoja ili za primjenu na zemljištu sa koga se te životinje hrane odnosno koriste proizvodi za ishranu životinja; ili
- su namijenjeni za ishranu krznašica;

2) ako su obezbjedili kontrolu rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja:

- bezbjednim porijeklom u skladu sa ovim zakonom;
- bezbjednom obradom, ako bezbjedno porijeklo u skladu sa ovim zakonom ne obezbjeđuje dovoljnu kontrolu ili

-osiguranjem bezbjedne krajnje upotrebe, ako bezbjedna obrada u skladu sa ovim zakonom ne obezbjeđuje dovoljnu kontrolu;

3) potiču iz registrovanih ili odobrenih objekata.

(2) Posebne uslove za stavljanje u promet hrane za kućne ljubimce, odnosno za stavljanje u promet i upotrebu ostalih dobijenih proizvoda kojima se kontroliše rizik za javno zdravlje i zdravlje životinja propisuje Ministarstvo.

### **Bezbjedno porijeklo**

#### **Član 40**

(1) Bezbjedno porijeklo podrazumijeva upotrebu materijala:

- 1) od kojih ne postoji neprihvatljiv rizik za javno zdravlje i zdravlje životinja;
- 2) koji su sakupljeni i prevezeni sa mesta, na kome su sakupljeni, do proizvodnog objekta pod uslovima koji isključuju pojavu rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja; ili
- 3) koji su uvezeni i prevezeni sa mesta prvog ulaska do proizvodnog objekta pod uslovima koji isključuju pojavu rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja.

(2) S ciljem odabira bezbjednog porijekla, subjekti su dužni da dostave dokumentaciju u vezi sa zahtjevima iz stava 1 ovog člana, uključujući, prema potrebi, dokaz o bezbjednosti biosigurnosnih mjera koje su preduzete kako bi se spriječili rizici za javno zdravlje i zdravlje životinja povezani sa sirovinama. Tu je dokumentaciju potrebno staviti na raspolaganje Upravi na zahtjev.

(3) U slučaju iz stava 1 tačka 3 ovog člana, pošiljke mora pratiti obrazac zdravstvenog sertifikata.

(4) Obrazac zdravstvenih sertifikata za uvoz nuzproizvoda i dobijenih proizvoda propisuje Ministarstva.

### **Bezbjedna obrada**

#### **Član 41**

(1) Bezbjedna obrada podrazumijeva primjenu proizvodnog procesa na materijale koji se koriste, kojim se na prihvatljiv nivo smanjuje rizik za zdravlje ljudi i životinja, koji proizilazi iz materijala koji se koriste ili iz drugih supstanci koji su rezultat proizvodnog procesa.

(2) Potrebno je obezbjediti da dobijeni proizvod ne predstavlja neprihvatljiv rizik za javno zdravlje i zdravlje životinja, a posebno ispitivanjem gotovog proizvoda.

### **Bezbjedna krajnja upotreba**

#### **Član 42**

Bezbjedna krajnja upotreba podrazumijeva upotrebu dobijenih proizvoda:

- pod uslovima koji ne predstavljaju neprihvatljiv rizik za javno zdravlje i zdravlje životinja; ili
- koji mogu predstavljati rizik za javno zdravlje i zdravlje životinja, za posebne namjene, pod uslovom da je takva upotreba opravdana ciljevima definisanim u drugim propisima, naročito radi zaštite javnog zdravlja i zdravlja životinja.

### **Sprovođenje mjera**

#### **Član 43**

Uprava može propisati mjere za sprovođenje ovog odjeljka, za članove 40, 41 i 42 i 43 u vezi sa sljedećim:

- 1) uslovima za stavljanje na tržište hrane za kućne ljubimce iz uvoza ili hrane za kućne ljubimce proizvedene od materijala iz uvoza, od materijala kategorije 1 iz člana 14 stav 1 tačka 3 ovog zakona;
- 2) uslovima odabira bezbjednog izvora i prevoza materijala koji se mora upotrebljavati u uslovima kojima se sprečavaju rizici za javno zdravlje i zdravlje životinja;
- 3) dokumentacijom iz člana 42 stav 1 alineja 2 ovog zakona;
- 4) parametrima proizvodnog postupka iz člana 43 stav 1 ovog zakona, a posebno u pogledu fizičke ili hemijske obrade upotrijebljenog materijala;
- 5) zahtjevima za ispitivanje koji se primjenjuju na gotov proizvod; i
- 6) uslovima za bezbjednu upotrebu dobijenih proizvoda koji predstavljaju rizik za javno zdravlje ili zdravlje životinja.

## **X. UVOZ, PROVOZ I IZVOZ**

### **Uvoz i provoz**

#### **Član 44**

(1) Uvoz ili tranzit kroz Crnu Goru nusproizvoda životinjskog porijekla i drugih dobijenih proizvoda je dozvoljen pod sljedećim uslovima:

- 1) odgovaraju zahtjevima za određene nusproizvode životinjskog porijekla ili dobijene proizvode, koji moraju biti najmanje podjednako strogi kao i oni koji važe za proizvodnju i promet takvih nusproizvoda životinjskog porijekla ili dobijenih proizvoda u Crnoj Gori;
- 2) koji su evidentno ekvivalentni sa zahtevima koji važe za proizvodnju i promet takvih nusproizvoda životinjskog porijekla ili dobijenih proizvoda shodno propisima Crne Gore ; ili
- 3) u slučaju nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda iz čl. 36, 38 i 39 ovog zakona zahtevima definisanim u tim članovima.

(2) Izuzetno od stava 1 ovog člana, uvoz i tranzit:

- 1) navedenog specifičnog rizičnog materijala odvijace se isključivo u skladu sa posebnim propisom kojim se uređuje TSE;
- 2) nusproizvoda životinjskog porijekla ili dobijenih proizvoda koji su pomiješani ili kontaminirani bilo kakvim otpadom identifikovanim kao opasnim u skladu sa posebnim propisima o opasnom otpadu odvijace se isključivo prema zahtjevima istih;
- 3) materijal Kategorije 1, materijal Kategorije 2 i proizvodi dobijeni od istih koji nijesu namenjeni za proizvodnju dobijenih proizvoda navedenih u čl. 36, 38 i 39, su zabranjeni;
- 4) nusproizvodi životinjskog porekla ili dobijeni proizvodi namijenjeni za izložbe, umetničke aktivnosti, i za dijagnostičke, obrazovne ili istraživačke svrhe mogu se koristiti u te svrhe u skladu sa zakonodavstvom Crne Gore koje obezbeđuju kontrolu rizika po javno zdravlje i zdravlje životinja.

(3) Za uvoz i provoz materijala Kategorije 3 i dobijenih proizvoda potrebno je utvrditi odgovarajuće zahtjeve kako je navedeno u stavu 1 tački 1 ovog člana, kojima se može odrediti da pošiljke:

- moraju poticati iz druge zemlje ili dijela druge zemlje navedenog u skladu sa stavom 4 ovog člana;
- moraju poticati iz objekata koje je nadležni organ druge zemlje porijekla odobrilo ili registriralo i uvrstilo na popis s tim ciljem; i
- mora ih na mjestu ulaska u Crnu Goru na kojem se obavljaju veterinarski pregledi pratiti dokumentacija kao što su komercijalna isprava ili zdravstveni certifikat i, prema potrebi, izjava.

(4) Liste drugih zemalja ili dijelova drugih zemalja iz kojih se mogu uvoziti nusproizvodi životinjskog porijekla ili dobijeni proizvodi ili biti u tranzitu kroz Crnu Goru moraju biti pripremljene uzimajući u obzir naročito:

- 1) zakonske propise druge zemlje;
- 2) organizaciju nadležnog organa i njegove inspeksijske službe u drugoj zemlji, ovlašćenja tih službi, predmetni nadzor, i njihova ovlašćenja i mogućnosti da efikasno prate implementaciju svog zakonodavstva;
- 3) stvarne zdravstvene uslove koji se primjenjuju na proizvodnju, rukovanje, skladištenje i otpremu proizvoda životinjskog porijekla namenjenih Crnoj Gori ;
- 4) garancije koje druga zemlja može dati u pogledu usklađenosti sa relevantnim zdravstvenim uslovima;
- 5) iskustvo u marketingu proizvoda iz druge zemlje i rezultate sprovedenih uvoznih provjera;
- 6) rezultat svih inspekcija Crne Gore u druge zemlje;
- 7) zdravstveno stanje stočnog fonda, drugih domaćih životinja i divljači u drugoj zemlji, obraćajući posebnu pažnju na egzotične bolesti životinja i sve aspekte opšte zdravstvene situacije u zemlji koja bi mogla predstavljati rizik za javno zdravlje i zdravlje životinja u Crnoj Gori;
- 8) redovnost i brzinu kojom druga zemlja dostavlja informacije o postojanju zaraznih bolesti životinja na svojoj teritoriji, a naročito bolesti koje su navedene u Zdravstvenom Kodeksu kopnenih životinja i Zdravstvenom Kodeksu vodenih životinja Svjetske organizacije za zaštitu zdravlja životinja;

9) pravilnike o prevenciji i kontroli zaraznih bolesti životinja koji su na snazi u drugoj zemlji i njihovo sprovođenje, uključujući i pravila o uvozu iz ostalih drugih zemalja.

(5) Liste objekata iz stava 3 tačka 2 ovog člana se ažuraju i stavljaju na raspolaganje javnosti.

### **Sprovođenje mjera**

#### **Član 45**

Uprava može propisati mjere za sprovođenje člana 44 ovog člana i definisati:

- 1) uslove za uvoz i tranzit materijala Kategorije 1 i Kategorije 2 i dobijene proizvode;
- 2) ograničenja u pogledu javnog zdravlja i zdravlja životinja koja se primenjuju na uvezene materijale Kategorije 3 ili dobijene proizvode, koja se mogu odrediti pozivanjem na listu drugih zemalja ili delova drugih zemalja.
- 3) uslove proizvodnje životinjskih nusproizvoda ili dobijenih proizvoda u objektima u drugim zemljama; ti uslovi mogu obuhvatati angažovanja u svrhu kontrole takvih objekata ili postrojenja od strane Uprave i mogu izuzeti određene vrste objekata ili postrojenja koja vrše preradu životinjskih nusproizvoda ili dobijenih proizvoda od dobijanja odobrenja ili registracije;
- 4) modele za zdravstvena uverenja, komercijalna dokumenta i izjave koje su prateći dokument pošiljke, navodeći uslove pod kojima se može reći da su nusproizvodi životinjskog porekla ili predmetni dobijeni proizvodi prikupljeni ili proizvedeni u skladu sa ovim zakonom.

### **Izvoz**

#### **Član 46**

- (1) Zabranjuje se izvoz nusproizvoda životinjskog porijekla ili dobijenih proizvoda koji su namenjeni za spaljivanje ili odlaganje na deponije.
- (2) Zabranjuje se izvoz nusproizvoda životinjskog porijekla ili dobijenih proizvoda u druge zemlje, koje nisu članice OECD-a, koji se koriste u objektima za biogas i kompostiranje.
- (3) Materijal Kategorije 1, Kategorije 2 i dobijeni proizvodi će se izvoziti samo za druge svrhe osim onih navedenih u stavovima 1 i 2 pod uslovom da su definisana pravila za njihov izvoz.
- (4) Opšte obaveze pri izvozu hrane i hrane za životinje, u skladu sa propisima bezbjednosti hrane, koja se izvozi iz Crne Gore, primjenjuju se mutatis mutandis na izvoz materijala Kategorije 3 ili dobijenih proizvoda, u skladu sa ovim zakonom,
- (5) Izuzetno od st. 3 i 4 ovog člana, izvoz:
  - 1) navedenog specifičnog rizičnog materijala će se odvijati isključivo u skladu sa posebnim propisom kojim se uređuju TSE;
  - 2) nusproizvodi životinjskog porijekla ili dobijeni proizvodi pomiješani sa ili kontaminiranim otpadom bilo koje vrste, obavlja se isključivo u skladu sa posebnim propisima o opasnom otpadu.
- (6) Uslove za izvoz materijala Kategorije 1, materijala Kategorije 2 i dobijenih proizvoda u druge svrhe osim onih navedenih u stavovima 1 i 2 utvrđuju se propisom Ministarstva.

## **XI. SLUŽBENE KONTROLE**

### **Postupak odobravanja**

#### **Član 47**

- (1) Uprava odobrava objekte samo ako se pregledom na licu mjesta prije početka poslovanja dokaže da ispunjavaju odgovarajuće zahtjeve utvrđene u skladu sa članom 32.
- (2) Uprava može dodijeliti uslovno odobrenje ako je iz pregleda obavljenog na licu mjesta vidljivo da objekat ispunjava sve zahtjeve u pogledu infrastrukture i opreme za bezbjednu primjenu radnih postupaka u skladu sa ovim zakonom. Trajno se odobrenje dodjeljuje samo ako je iz naknadnog pregleda obavljenog na licu mjesta u roku od tri mjeseca od dodjele uslovnog odobrenja vidljivo da objekat ispunjava

i druge zahtjeve iz stava 1 ovog člana. Ako je postignut jasan napredak, ali objekti dalje ne ispunjava sve zahtjeve, Uprava može produžiti uslovno odobrenje. Međutim, uslovno odobrenje ne smije važiti duže od šest mjeseci.

(3) Subjekti moraju obezbjediti da objekat prekine poslovanje ako Uprava povuče odobrenje ili, u slučaju uslovnog odobrenja, ako ne produži to odobrenje ili ne izda trajno odobrenje.

### **Ukidanje ili privremeno ukidanje registracije, odobrenja ili dozvole**

#### **Član 48**

(1) Ako u postupku službene kontrole utvrdi da nisu ispunjeni jedan ili više propisanih uslova ovog zakona, zavisno o rizicima za javno zdravlje i zdravlje životinja, Uprava preduzima sljedeće:

1) Privremeno ukidanje registracije, odobrenja ili dozvole, u skladu sa zakonom, ako uslovi za odobravanje ili rad objekta nisu ispunjeni, a od subjekta se može očekivati da će otkloniti nedostatke u razumnom roku;

2) Ukidanje registracije, odobrenja ili dozvole, u skladu sa zakonom, ako uslovi za odobravanje ili rad objekta nisu više ispunjeni, a od subjekta se ne može očekivati da će otkloniti nedostatke u razumnom roku zbog razloga povezanih sa infrastrukturu objekta, sa ličnom sposobnošću subjekta ili zaposlenih pod nadzorom tog subjekta, ili postojanja ozbiljnih rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja koji zahtevaju značajnije usaglašavanje poslovanja u objektu, prije nego što subjekt može ponovo da podnese zahtev za odobrenje;

3) Subjekt više ne obavlja poslovanje za koje je registrovan, odobren, odnosno za koje mu je izdata dozvola.

### **Registar objekata i subjekata**

#### **Član 49**

(1) Registar objekata i subjekata koji su odobreni, registrovani ili kojima je izdata dozvola u skladu sa ovim zakonom vodi i ažurira Ministarstvo i objavljuje ih na svojoj internet stranici.

(2) Svakom odobrenom ili registriranom objektu ili subjektu dodeljuje se službeni broj, koji identifikuje objekt ili subjekat u zavisnosti od vrste poslovanja.

(3) Način vođenja registra, izgled registra i njegov sastav utvrđuje se propisom Ministarstva.

### **Vraćanje pošiljke**

#### **Član 50**

(1) Nusproizvodi životinjskog porekla i dobijeni proizvodi koji su porijeklom iz Crne Gore i koji se vraćaju u Crnu Goru uslijed zabrane ulaska pošiljke u zemlju izvoza, moraju da ispunjavaju uslove za vraćanje pošiljke.

(2) Uslovi za vraćanje pošiljke porijeklom iz Crne Gore propisuje Ministarstvo.

## **XII. NADZOR**

### **Sprovođenje nadzora**

#### **Član 51**

(1) Nadzor nad sprovođenjem ovog zakona i propisa donijetih na osnovu ovog zakona vrši Ministarstvo.

(2) Inspekcijski nadzor nad sprovođenjem ovog zakona i propisa donijetih na osnovu ovog zakona vrši Ministarstvo preko poljoprivrednog inspektora i Uprava preko službenog veterinara.

### **Upravne mjere i radnje**

#### **Član 52**

(1) Pored upravnih mjera i radnji utvrđenih zakonom kojim je uređen inspekcijski nadzor i službene kontrole, službeni veterinari, kada utvrde neusaglašenost sa zahtjevima utvrđenim ovim zakonom i drugim propisima, imaju i obavezu i ovlašćenja da:

- zabrane stavljanje na tržište nusproizvoda životinjskog porijekla za koje postoji sumnja da ne ispunjavaju zahtjeve za stavljanje na tržište utvrđene ovim zakonom (čl. 34 do 39);
- zabrane rad licima koja rukuju i dolaze u kontakt nusproizvodima životinjskog porijekla koja ne ispunjavaju propisane zahtjeve u pogledu lične higijene (član 28 stav 2 alineja 2);
- narede subjektu u poslovanju nusproizvodima životinjskog porijekla da uspostave, primenjuju i održavaju stalnu pisanu proceduru ili procedure zasnovane na principima analize opasnosti i kritičnih kontrolnih tačaka (HACCP) (član 32 stav1);
- narede, po potrebi, sprovođenje ispitivanja gotovog proizvoda (član 43 stav 1);
- zabrane obavljanje djelatnosti u objektima koji nijesu odobreni za obavljanje djelatnosti (član 27);
- narede povlačenje nusproizvoda životinjskog porijekla koji ne ispunjavaju zahtjeve utvrđene ovim zakonom i sumnja se u njihovu bezbjednost (član 40);
- narede otklanjanje neusaglašenosti utvrđenih službenom kontrolom (član 47);
- preduzimaju i drage mjere u skladu sa zakonom.

(2) Službeni veterinarini imaju pravo i obavezu da donesu usmeno rješenje za izvršenje određenih mjera u cilju predostrožnosti i hitnosti kada identifikovani rizik za zdravlje ljudi i zdravlje životinja tokom sprovođenja službene kontrole zahtijeva da se određena mjera preduzme odmah, bez odlaganja.

(3) Službeni veterinarini u obavljanju službene kontrole imaju pravo i obavezu da narede izvršenje usmenog rješenja odmah i usmeno rješenje unose u zapisnik o izvršenom pregledu.

(4) Službeni veterinarini moraju da čuvaju kao strogo povjerljiv identitet podnosioca inicijative kojom se ukazuje na povredu ovog zakona.

### **XIII. KAZNE NE ODREDBE**

#### **Član 53**

(1) Novčanom kaznom u iznosu od 2.000 eura do 20.000 eura kazniće se za prekršaj pravno lice, ako:

1) ne obezbjedi sakupljanje životinjskih leševa sa javnih površina radi prerade i uništavanja organizovanjem higijeničarske službe (član 6 stav 1);

2) bez nepotrebnog odlaganja ne sakupe, ne obilježie i ne prevoze nusproizvode životinjskog porijekla i dobijene proizvode pod uslovima koji sprečavaju pojavu rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja (član 24 stav 1);

3) pošiljku nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda tokom prevoza ne prati komercijalni dokument ili zdravstveni sertifikat koji najmanje sadrže podatke o porijeklu, mjestu isporuke, količini, opisu proizvoda i njihovom obilježavanju, osim u slučaju kada Uprava odobri prevoz stajnjaka između dvije tačke koje se nalaze na istom gazdinstvu ili između gazdinstva i korisnika stajnjaka na teritoriji Crne Gore bez komercijalnog dokumenta ili zdravstvenog sertifikata (član 24 stav 2);

4) komercijalni dokument i zdravstveni sertifikat koji prate nusproizvode životinjskog porijekla ili dobijene proizvode tokom prevoza ne sadrži barem podatke o porijeklu, odredištu i količini tih proizvoda i opis nusproizvoda ili dobijenih proizvoda i njihovih oznaka ako se ovim zakonom zahtijevaju takve oznake, a ako se nusproizvodi i dobijeni proizvodi prevoze unutar teritorije države, Uprava može dopustiti prenos podataka na neki drugi način (član 24 stav 3);

5) ne skupljaju, ne transportuju i ne odložu ugostiteljski otpad Kategorije 3, u skladu sa posebnim propisom kojim se uređuje upravljanje otpadom (član 24 stav 3);

6) ne vode evidenciju o pošiljkama, komercijalnim dokumentima ili zdravstvenim sertifikatima, osim ako je odobren prevoz nusproizvoda životinjskog porijekla ili dobijenih proizvoda bez komercijalnih dokumenata ili zdravstvenog sertifikata u skladu sa članom 24 stav 2 tačka 2 (član 25 stav 1);

7) ne uspostave sisteme i procedure za identifikovanje drugih subjekata kojima su, njihovi nusproizvodi životinjskog porijekla ili dobijeni proizvodi, isporučeni ili

od kojih su oni bili snabdjeveni nusproizvodima životinjskog porijekla ili dobijenim proizvodima (član 25 stav 2);

8) prije početka obavljanja djelatnosti, ne podnesu zahtev za registraciju objekta ili djelatnosti za koje je ovim zakonom propisana registracija (član 26 stav 1);

9) započne poslovanje a nije registrovan i upisan u Registar, odnosno ako je objekat pod njegovom kontrolom nije registrovan u skladu sa ovim zakonom (član 26 stav 2);

10) ne dostavlja ažurirane podatke, uključujući i sve značajne promjene u poslovanju, kao što je zatvaranje bilo kog postojećeg objekta ili prestanak obavljanja poslovanja (član 26 stav 4);

11) objekti pod njihovom kontrolom nijesu odobreni od strane Uprave, gde takvi objekti obavljaju jednu ili više sljedećih djelatnosti (član 27 stav 1);

12) objekat nije odobren za rukovanje nusproizvoda životinjskog porijekla i/ili dobijenim proizvodima (član 27 stav 2);

13) za objekte za poslovanje nusproizvodima životinjskog porijekla ili dobijenim proizvodima pod njegovom kontrolom ne ispunjavaju uslove za objekte (član 28 stav 1);

14) objekti pod svojom kontrolom koji obavljaju aktivnosti iz člana 27 stav 1 tačka 1 i 8 ne obezbjeđuju:

- da su izgrađeni na način kojim se omogućava njihovo efikasno čišćenje i dezinfekcija, i da, kada je to potrebno, podovi omogućavaju oticanje tečnosti;

- da imaju uređen pristup odgovarajućim prostorijama za ličnu higijenu, kao što su toaleti, garderobe i umivaonici za zaposlene;

- da imaju odgovarajuća sredstva zaštite od štetoina, kao što su insekti, glodari i ptice;

- da se uređaji i oprema čuvaju u dobrom stanju i da se oprema za mjerenje redovno kalibriše; i

- da postoje primjereni načini čišćenja i dezinfekcije kontejnera i vozila na licu mjesta kako bi se izbjegli rizici od kontaminacije (član 28 stav 2);

15) sva lica koja rade u objektu ne nose primjerenu, čistu i, prema potrebi, zaštitnu odjeću (član 28 stav 3);

16) u određenom objektu:

- lica koja rade u nečistom dijelu ulazi u čisti dio a da prethodno ne promijene radnu odjeću i obuću ili ih ne dezinfikuju;

- opremu i mašine premještaju iz nečistog u čisti dio a da se prethodno ne očiste i dezinfikuju;

- subjekat ne uvode proceduru u vezi sa kretanjem lica kako bi mogao nadzirati njihovo kretanje i opisati propisnu upotrebu opreme za čišćenje obuće i točkova vozila (član 28 stav 4);

17) u objektima koji obavljaju djelatnosti iz člana 27 stav 1 tačka 1:

- sa nusproizvodima životinjskog porijekla se ne postupa na način kako bi se izbjegli rizici od kontaminacije;

- nusproizvode životinjskog porijekla ne prerade što prije i nakon prerade, dobijeni proizvodi se ne skladište na način kako bi se izbjegli rizici od kontaminacije;

- tokom prerade nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda, svaki dio nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda ne obradi na određenoj temperaturi u određenom trajanju uz spriječavanja rizika od ponovne kontaminacije;

- subjekti redovno ne provjeravaju primjenjive parametre, posebno temperaturu, pritisak, vrijeme, veličinu čestica, i to prema potrebi baždarenim uređajima;

- ne utvrdi i dokumentuje postupke čišćenja za sve djelove objekta ili pogona (član 28 stav 5):

18) obradu, preradu ili skladištenje nusproizvoda životinjskog porijekla u objektima koji su odobreni ili registrovani u skladu sa propisima bezbjednosti hrane, ne obavlja pod uslovima koji sprečavaju unakrsnu kontaminaciju i ako je potrebno, u za to određenom dijelu objekta (član 29 stav 1);

19) skladištenje, obrada ili prerada sirovina za proizvodnju želatina i kolagena koji nijesu namijenjeni ishrani ljudi se ne obavljaju u objektima koji su posebno odobreni u skladu sa propisima o bezbjednosti hrane, pod uslovom da je spriječen rizik od prenosa bolesti odvajanjem tih sirovina od sirovina za proizvodnju proizvoda životinjskog porijekla (član 29 stav 2);

20) objekti za štavljenje iz kojih potiče sirovina za proizvodnju želatina i kolagena koji su namenjeni za ishranu ljudi, a koji imaju posebnu dozvolu u skladu sa posebnim propisom kojim se uređuje hrana životinjskog porijekla, može sirovinu za proizvodnju želatina i kolagena koji nijesu namenjeni za ishranu ljudi, skladištiti, obrađivati ili prerađivati u istom objektu, a da je prenošenje rizika od zaraznih bolesti nije spriječeno odvajanjem te sirovine od sirovine za proizvodnju proizvoda životinjskog porijekla (član 29 stav 4);

21) subjekat ne uspostavi, primenjuje i održava sopstvene provere u objektima koji su pod njihovom kontrolom u cilju praćenja ispunjenosti odredbi ovog zakona (član 31 stav 1);

22) subjekat ne obezbjedi da, nusproizvodi životinjskog porijekla ili dobijeni proizvodi, za koje postoji sumnja ili je utvrđeno da nijesu u skladu sa ovim zakonom, nijesu uklonjeni u skladu sa ovim zakonom (član 31 stav 2);

23) subjekat ne uspostavi, primenjuje i održava stalnu pisanu proceduru ili procedure zasnovane na principima analize opasnosti i kritičnih kontrolnih tačaka (HACCP) ako obavljaju sljedeće poslovanje:

- prerada nusproizvoda životinjskog porijekla;

- transformacija nusproizvoda životinjskog porijekla u biogas i kompost;

- rukovanje i skladištenje više od jedne kategorije nusproizvoda životinjskog porijekla ili dobijenih proizvoda u istom objektu;

- proizvodnja hrane za kućne ljubimce (član 32 stav 1);

24) subjekat ne:

- identifikuje bilo kakvu opasnost, koja mora da bude spriječena, eliminisana ili smanjena na prihvatljiv nivo;

- identifikuje kritične kontrolne tačke u koraku ili koracima na kojima je kontrola od suštinskog značaja radi sprečavanja ili otklanjanja opasnosti ili njenog smanjenja na prihvatljiv nivo;

- uspostavi granične vrednosti na kontrolnim tačkama, koje odvajaju prihvatljivo od neprihvatljivog, radi sprečavanja, ili smanjenja identifikovanih opasnosti;

- uspostavi i primjene efikasnu proceduru za praćenje kritičnih kontrolnih tačaka;

- uspostavi korektivne mjere kada praćenje pokazuje da kritična kontrolna tačka nije pod kontrolom;

- uspostavi procedure, koje se vrše redovno, za proveru da li su mjere navedene u tačkama 1 - 5 ovog stava potpune i efikasne;

- uspostavi dokumentaciju i evidencije, srazmerne prirodi i veličini objekta, kojim se dokazuje efikasnost primene mjera iz tačaka od 1 do 6 ovog stava (član 32 stav 2);

25) u slučaju bilo kakvih promjene proizvoda, procesa ili faze proizvodnje, prerade, skladištenja ili distribucije, ne preispitaju svoje procedure i izvrše potrebne promene (član 32 stav 3);

26) subjekat dobijene proizvode namijenjene za ishranu životinja iz uzgoja, osim krznašica, stave u promet i upotrebe ako:

- nijesu dobijeni od materijala Kategorije 3, osim materijala iz člana 13. stavovi 14, 15 i 16 ovog zakona;

- nijesu sakupljeni ili prerađeni primjenom sterilizacije pod pritiskom ili pod uslovima za kontrolu rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja;

- ne potiču iz odobrenih ili registrovanih objekata (član 34 stav 1);

27) subjekat organska đubriva i oplemenjivača zemljišta stave u promet i upotrebe ako:

- nijesu dobijena od materijala Kategorije 2 ili Kategorije 3;

- nijesu sakupljeni ili prerađeni primenom sterilizacije pod pritiskom ili pod posebnim uslovima za stavljanje u promet i upotrebu kojima se kontroliše rizik za javno zdravlje i zdravlje životinja;

- ne potiču iz odobrenih ili registrovanih objekata;

- nijesu u slučaju mesno-koštanog brašna od materijala Kategorije 2 i prerađenog proteina životinjskog porekla, koji su ili organska đubriva i oplemenjivači zemljišta ili su u sastavu organskih đubriva i oplemenjivača zemljišta, pomiješani sa određenom supstancom u cilju isključenja kasnijeg korišćenja te mešavine za ishranu životinja i označeni u skladu sa ovim zakonom (član 35 stav 1);

28) subjekat dobijene proizvode iz člana 36 stav 1. ovog člana stave u promet i upotrebe ako potiču iz ne registrovanih ili ne odobrenih objekata (član 36 stav 2);

29) se uvoz, sakupljanje i kretanje nusproizvoda životinjskog porijekla i dobijenih proizvoda koji su namijenjeni za objekte za proizvodnju dobijenih proizvoda iz člana 36. ovog zakona i proizvodnja tih dobijenih proizvoda ne obavlja se u skladu sa posebnim propisima kojim se uređuju uslovi za taj dobijeni proizvod (član 37 stav 1);

30) neiskorišćeni materijal iz objekata iz člana 37 stav 1 ovog zakona ne uklanja se u skladu sa posebnim propisima kojim se uređuje predmetni dobijeni proizvod (član 37 stav 2);

31) subjekat koji stavlja u promet hranu za kućne ljubimce ako proizvodi nijesu dobijeni:

- od materijala Kategorije 3, osim materijala iz člana 13. stavovi 14,15 i 16. ovog zakona,
- od materijala Kategorije 1 iz člana 11. stav 3 ovog zakona samo ako je taj materijal uvezen ili je uvezena hrana za kućne ljubimce proizvedena od tog materijala u skladu sa uslovima propisanim ovim zakonom;
- od materijala Kategorije 3 iz člana 13. stav 1 i stav 2 tačka 1 i 2 ovog zakona, u slučaju sirove hrane za kućne ljubimce;
- od dobijenih proizvoda proizvedenih od materijala Kategorije 3

I ako su nijesu obezbjedili kontrolu rizika za javno zdravlje i zdravlje životinja putem bezbjedne obrade u skladu sa članom 41 ovog zakona, ako odabirom bezbjednog porijekla u skladu sa članom 40, nije moguće obezbjediti dovoljnu kontrolu (član 38 stav 1);

32) ne potiču iz odobrenih objekata za proizvodnju hrane za kućne ljubimce (član 38 stav 2).

#### **XIV. PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE**

##### **Rok za donošenje podzakonskih akata**

###### **Član 54**

Podzakonski akti za sprovođenje ovog zakona donijeće se u roku od dvije godine od dana stupanja na snagu ovog zakona.

##### **Nastavak poslovanja**

###### **Član 55**

Objekti za nusproizvode životinjskog porijekla koji nijesu namijenjeni ishrani ljudi koji su do dana stupanja na snagu ovog zakona upisani u Registar objekata za nusproizvode životinjskog porijekla u skladu sa Zakonom o veterinarstvu ("Službeni list CG", br. 30/12, 48/15, 52/16, 143/18 i 92/25), smatraju se registrovanim i nastavljaju sa radom.

##### **Nastavak poslovanja**

###### **Član 56**

Do sastavljanja liste država ili djelova država iz kojih je dozvoljen uvoz ili provoz nusproizvoda životinjskog porijekla ili dobijenih proizvoda u skladu sa ovim zakonom, dozvoljen je njihov uvoz iz zemalja Evropske unije i zemalja iz kojih je do stupanja na snagu ovog zakona vršen uvoz, uz uslov da su nusproizvodi životinjskog porijekla ili dobijeni proizvodi bili u prometu bez ikakvih rizika za javno zdravlje.

##### **Rok za uspostavljanje stočnih grobalja**

###### **Član 57**

Jedinice lokalne samouprave su u obavezi da stočna groblja ili jame grobnice uspostave najkasnije 6 mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona.

### **Primjena pojedinih odredbi**

#### **Član 58**

- (1) Odredba člana 23 ovog zakona primjenjivaće se do dana pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.
- (2) Odredba člana 50 ovog zakona primjenjivaće se od dana pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

### **Prestanak važenja**

#### **Član 59**

Danom stupanja na snagu ovog zakona prestaje da važe čl. 104 i 106 Zakona o veterinarstvu ("Službeni list CG", br. 30/12, 48/15, 52/16, 143/18 i 92/25) i Pravilnik o klasifikaciji i postupanju sa nusproizvodima životinjskog porijekla, higijensko i veterinarsko zdravstvenim uslovima za nusproizvode ("Službeni list CG", broj 8/20).

### **Stupanje na snagu**

#### **Član 60**

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore".

## **MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE**

### **IZVJEŠTAJ O SPROVEDENOJ JAVNOJ RASPRAVI O NACRTU ZAKONA O UPRAVLJANJU I POSTUPANJU SA NUSPROIZVODIMA ŽIVOTINJSKOG PORIJEKLA**

**Vrijeme trajanja javne rasprave: od 15. oktobra 2025. godine do 11. novembra 2025. godine  
Okrugli sto: 12. novembra 2025. godine**

Javna rasprava u navedenom roku sprovedena je na način da je zainteresovanoj javnosti omogućeno dostavljanje primjedbi, predloga i sugestija u elektronskom i pisanom obliku.

Saglasno Uredbi, Ministarstvo je dana 14.10.2025. godine objavilo poziv za javnu raspravu o Nacrtu zakona o upravljanju i postupanju sa nusproizvodima životinjskog porijekla koja je trajala 20 dana od dana objavljivanja javnog poziva na internet stranici Ministarstva poljoprivrede šumarstva i vodoprivrede Poziv za javnu raspravu o Nacrtu Zakona o upravljanju i postupanju sa nusproizvodima životinjskog porijekla (<https://www.gov.me/clanak/javna-rasprava-o-zakona-o-upravljanju-i-postupanju-sa-nusproizvodima-zivotinjskog-porijekla>).

Takođe, Nacrt zakona o upravljanju i postupanju sa nusproizvodima životinjskog porijekla bio je predmet javne rasprave organizovanjem okruglog stola na dan 12. novembra 2025. godine.

Na osnovu odluke o sprovođenju javne rasprave u vezi sa Nacrtom Zakona o upravljanju i postupanju sa nusproizvodima životinjskog porijekla 12. novembra 2025. godine održan je u okviru javne rasprave okrugli sto u prostorijama Uprave za bezbjednost hrane veterinu i fitosanitarne poslove.

Lica određena za vođenje javne rasprave: Biljana Blečić, pomoćnik direktora i Saša Lješević, načelnik Odsjeka za hranu za životinje i nusproizvode životinjskog porijekla.

Na javnu raspravu nije pristupio nijedan zainteresovani učesnik, te tokom vremena predviđenog za diskusiju nije bilo prijavljenih pitanja, komentara niti primjedbi.

U okviru 20 dana ove javne rasprave nijesu dostavljene sugestije, prijedlozi ili primjedbe na Nacrt Zakona o upravljanju i postupanju sa nusproizvodima životinjskog porijekla, u elektronskom i pisanom obliku.

Shodno tome, konstatuje se da u okviru ove javne rasprave nisu dostavljene sugestije, prijedlozi ili primjedbe na Nacrt Zakona o upravljanju i postupanju sa nusproizvodima životinjskog porijekla.

Prilikom izrade nacrt zakona učestvovali su svi predstavnici komisije za izradu zakona iz relevantnih institucija koji su direktno prilikom izrade zakona dali svoje viđenje predloženih zakonskih odredbi i sugestije za poboljšanje zakonskih rješenja, uz učešće predstavnika predlagača.

Donošenje Zakona o upravljanju i postupanju sa nusproizvodima životinjskog porijekla je jedna od prioritarnih aktivnosti Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede koja je utvrđena Srednjoročnim programom rada Vlade Crne Gore 2024-2027. i Programom rada Vlade za 2025. godinu i uslov je za zatvaranje pregovora u Poglavlju 12. Bezbjednost hrane, veterina i fitosanitarna politika.

Tekst nacrt Zakona o upravljanju i postupanju sa nusproizvodima životinjskog porijekla poslat je Evropskoj komisiji na mišljenje.